

MASEHET AVODA ZARA
PEREK 1:
LİFNE EDEEN

Tora'nın Ödülü

Yaprak Geçmiş zamanlarda çok fazla putperest vardı ve *Masehet Avoda Zara* da, adı üstüne, *avoda zara* (yabancı ibadet; putperestlik) konusunu ele almakta ve putperestlikten uzak durmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

2

Masehetin ilk yapraklarında *Gemara* bazı *agada* öğretileri aktarmaktadır. (*Agada*, kanuni nitelikte olmayan, genellikle derin ve simgesel mesajlar içeren *midraş* öğretileridir.)

Gemara'nın belirttiğine göre gelecekte Kutsal ve Mübarek Tanrı, sözün gelişi, Kollarına bir Sefer-Tora alacak ve “Her kim Tora ile meşgul olduysa gelsin ve ödülünü alsın!” diyecektir. Hemen tüm halklar toplanarak ödül talep edeceklerdir! Roma İmparatorluğu gelip ödül istediği zaman Tanrı ona “Tora’yla nasıl meşgul oldunuz?” diye soracak, onlar da “Pazar yerleri ve hamamlar inşa ettik, ekonomik bolluk olmasını sağladık ve hepsini Yisrael halkı Tora öğrenebilsin diye yaptık! Bu nedenle, Tora öğrenimine yardım ettiğimiz için ödülü hak ediyoruz!” diyeceklerdir. Ama Kutsal ve Mübarek Tanrı onlara “Ey ahlaksızlar! Her ne yaptysanız kendi ihtiyaçlarınız için yaptınız – Yisrael halkının ihtiyaçları için değil!” diye cevap verecektir.

Bu şekilde dünyanın tüm ulusları Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın huzuruna gelecek, hepsi Yisrael halkına yardım ettiklerini öne sürecekler, ama Tanrı onları reddedecektir. Sonuç olarak binlerce yıl boyunca Tora’ya olan sıkı bağlılıkları nedeniyle yalnızca Yisrael halkı ödülü hak edecektir.

Sıradaki yazımızda dünya uluslarının Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın huzurundaki tezleriyle ilgili bu ilginç anlatıma devam edeceğiz.

Büyüktür Hiya'nın Yaptıkları

Rabi Hiya, kendi neslinin en büyük Tora otoritelerinden biriydi. Ama Rabi Hiya kutsal Tora’mızın sözlerini öğrenmek, gözetmek ve yerine getirmekle yetinmemiş, Tora’nın Yisrael içinde unutulmaması için de çok önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

Rabi Hiya, Bene-Yisrael’inyasadıkları birçok yerleşim yerinde çocuklara Tora öğretecek tek kişinin bile olmadığını üzüntüyle gözlemlemişti. Ama bu kuzular nasıl birer koça dönüşebilecekti?!

Rabi Hiya, onuruna ve statüsüne hiç önem vermeyerek kalktı ve eyleme geçti.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
19’da

Küçük Bir Test ve Başarısızlık

Yaprak

3

Dünya ulusları Yisrael halkının son derece muazzam bir ödül alacağını gördükleri zaman, duruma müdahale etmeye çalışacaklar ve “Yisrael halkının Tora’yı yerine getirdiğini kim söyledi?” diyeceklerdir. Kutsal ve Mübarek Tanrı onlara “Buna bizzat siz şahitlik edeceksiniz!” diye cevap verecektir: “Kötü yürekli Nimrod gelsin ve Avraam’ın puta tapmayı reddettiğine ve bunun yerine yanan ateşin içine atılmayı yeğlediğine tanıklık etsin! Potifar’ın karısı gelsin ve Yosef’in günah işlemek istemediğine tanıklık etsin! Nevuhadnetsar gelsin ve Hananya, Mişael ve Azarya’nın onun heykeline eğilmeyi reddetdiklerine tanıklık etsin!” Ve bu şekilde daha birçok şahit gelecektir.

Dünya ulusları bunu gördüklerinde Kutsal ve Mübarek Tanrı’ya “Biz de Tora’yı almak istiyoruz!” diyeceklerdir. O zaman Tanrı onları tersleyecektir: “Sizi akılsızlar! Artık çok geç. Onlar yıllar boyunca büyük zorluklara katlanarak *mitsvaları* yerine getirdiler. Şimdi onların hak ettikleri ödülü görüyorsunuz diye mi onlara katılmak istiyorsunuz?” Ama buna rağmen Kutsal ve Mübarek Tanrı onlara bir fırsat tanıyacaktı: “Size kolay bir *mitsva* vereceğim. Bu *mitsva* büyük harcamalar yapmayı gerektirmiyor; *Suka mitsvası*. Görelim bakalım onu yerine getirecek misiniz.”

Hemen herkes koşup kendisine bir *suka* kuracaktır. Ama bir süre sonra Tanrı güneşin tüm sıcaklığını salıverince, dünya ulusları bu *mitsvaya* öfkelenerek *sukadan* çıkacaklar, çıkarken *sukaya* bir de tekme savuracaklardır...

İşte bu şekilde, dünya ulusları, kutsal Tora’yı yerine getirmek üzere kendi huylarına üstün gelmeye hazır olmadıklarını bizzat kendileri görmüş olacaklardır.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Altın Çağ döneminde İspanya’da yaşamış büyük bir Tora otoritesi ve usta bir şairdir. Gerek kutsiyet konularında gerekse de başka konularda çok sayıda şiir yazmıştır. En önemli eseri “*Kuzari*” kitabıdır. Bu kitap Yahudilik inancının esaslarını Hazar kralı ile bir haham arasında geçen bir diyalog yoluyla sunmakta ve yazıldığı dönemdeki başka inanç ve felsefelerle tartışmaktadır. Kitap, Yisrael halkının, görevi itibarıyla diğer halklardan farklı olan, özel bir halk olduğunu vurgulamaktadır.

Rial, insanların peygamberlik düzeyine erişebileceği tek yer olan Erets-Yisrael’i çok severdi ve buraya yönelik özlem ve hasret duygularını ifade eden şiirler yazmıştır. İleri yaşında, Kutsal Topraklara göç etme amacıyla, doğduğu yeri terk etmiş, ama anlaşıldığı kadarıyla henüz buraya ulaşmadan vefat etmiştir. Buna karşılık, *Kotel A-Maaravi*’nin (Batı/ Ağlama Duvarı) karşısında ağıt yaktığı sırada Arap bir süvari tarafından ezilerek öldürüldüğü yönünde bir anlatım vardır.

Rabi Yeuda
A-Levi
[Rial]
(11-12. Yüzyıl)

Bilam ve Eşegi

Yaprak

4

Bilam’la, ağzını açarak konuşan dişi eşeği arasında meydana gelen o ünlü olayı bilmeyeniniz yoktur. Eşek başka şeylerin yanında “*Ben senin, kendini bildiğin günden bu güne kadar üstüne bindiğin dişi eşeğin değil miyim?*” (Bamidbar 22:30) demişti. Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*’da, bu sözlerin ardında, kötü yürekli Bilam’ı küçük düşüren ve utandıran bazı noktalar olduğu açıklanmaktadır.

Şöyle anlatmaktadır *Gemara*: Kötü yürekli Bilam eşeğinin üzerine binmiş ilerlemekteydi. Onun, Yisrael’e beddua etmek üzere çıktığı bu yolculuğunda dişi bir eşeğe binmekte olduğunu gören insanlar ona “Neden ata değil de eşeğe biniyorsun?” diye sordular. “Bir at çok daha hızlı koşabilir!” Yalancı Bilam onlara “Atımı otlağa bırakmıştım ve yola aceleyle çıkmam gerektiği için bu dişi eşeği aldım” diye cevap verdi. Hemen o sırada eşek ağzını açarak onu herkesin önünde utandıracak şekilde şöyle dedi: “**Ben senin... dişi eşeğin değil miyim?** Niçin yalan söylüyorsun? Sana bir at değil, her zaman ben hizmet ederim!” Bilam bunun üzerine insanların önünde kendisini savunmaya çalışarak “Tabii, yük taşımak için bu dişi eşeği kullanırım; ama binmek için değil” dedi. Ama eşek, yalancı Bilam’a “... **üstüne bindiğin dişi eşeğinin!** Sana yük için değil, binek hayvanı olarak hizmet ediyorum!” Bilam tekrar durumu toparlamaya çalışarak: “Evet, ama seni sürekli olarak binek amaçlı kullanmıyorum” dedi. Ve yine eşek, yalancı Bilam’a “... **kendini bildiğin günden bu güne kadar...**” dedi; “beni her zaman binek hayvanı olarak kullandın sen!”

Büyüktür Hiya’nın Yaptıkları (devam)

Rabi Hiya küçük bir arazi parçası satın aldı ve büyük gayretlerle buraya keten tohumları ekti. Rabi Hiya tarlasını sürdü ve bu keten tohumlarını hasat zamanı gelene kadar fedakârlıkla yetiştirdi. Rabi Hiya keteni aldı, bunlardan kendi elleriyle ipler büktü ve sadakatle bir sonraki

aşamaya geçti...

Rabi Hiya bu iplerle ağlar ve tuzaklar ördü. Artık elinde bunlar varken, Rabi Hiya, “tarımcıdan” “avcıya” dönüşmüştü. Ormanlara çıktı ve ağları gerdi, oraya buraya koşuşturdu ve sonunda zar zor birkaç çevik geyik yakalamayı başardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
21’de

Kutsal Tora!

Yaprak

5

Bu yaprakta kutsal Tora hakkında son derece önemli şeyler yazılıdır.

Rabi Şimon ben Lakiş şöyle der: Kutsal ve Mübarek Tanrı dünyayı yarattığı zaman bir şart koşmuştu: Eğer gün gelip Yisrael halkı Tora'yı kabul ederse – o zaman dünya da var olmaya devam edecekti. Ama Yisrael halkı Tora'yı üstlenmeyi kabul etmediği takdirde dünya en baştaki boşluk ve karmaşa durumuna geri dönecekti. Bunun sebebi, tüm dünyanın yalnızca Tora uğruna ve onun *mitsvalarının* yerine getirilmesi için yaratılmış olmasıdır.

Rabi Yohanan, Rabi Benaa'nın adıyla şöyle demiştir: Ne mutlu Yisrael'e! Muazzam bir armağanları var. Zira Yisrael halkı Tora ve *gemilut hasadim* (iyilikseverlik) ile meşgul olduğu zaman *yetser arayı* üzerlerinden atma güçleri vardır. Böyle bir durumda *yetser ara* onların üzerinde kontrol sahibi değildir!

Gemara ayrıca “*Tana DeVe Eliyau*” kitabından bir alıntı yapmaktadır: “İnsan kendisini daima, bir boğanın boyunduruğa ve bir eşeğin yüke teslim olduğu şekilde Tora'ya tabi kılmalıdır.” Başka bir deyişle, öğreniminde başarılı olmak ve bir *talmid haham* haline gelmek isteyen kişi, kendisini Tora öğrenimine tüm ciddiyetiyle vermelidir – tıpkı bir boğa veya eşeğin, iş sırasında başka hiçbir şey yapmayıp tüm gücüyle çalışması gibi.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

İspanya'daki Altın Çağ sırasında bu ülkenin Müslüman Saragosa kentinde yaşamış ve burada *dayan* (yargıç) görevinde bulunmuş bir haham, filozof ve fikir adamıdır. Başlıca eseri “*Hovot A-Levavot*” (“Kalplerin Yükümlülükleri”) adını taşır. Bu kitap, Tanrı'ya yönelik ibadetin, yalnızca pratik *mitsvalar* (“uzuvların yükümlülükleri”) ile değil, aynı zamanda kalpte gerçekleştirilen ibadet yoluyla da gerçekleştirilmesinin öneminden bahseder. Rabenu Bahye kitabında, bu önemli konu hakkında o zamana kadar hiç kitap yazılmamış olması karşısındaki hayretini ifade eder ve kalplerin yükümlülüklerinin ne kadar

büyük öneme sahip olduğunu kanıtlar. Bu yükümlülükler arasında karakter niteliklerinin düzeltilmesi, Tanrı'ya inanç ve güven, tevazu ve benzeri başka konular vardır. Rabenu Bahye okuyucuya bu yollarda nasıl ilerleyeceği konusunda rehberlik eder. Söylediğine göre, Tanrı ibadetinin, yani Tora ve *mitsvaları* yerine getirmenin amacı, Tanrı sevgisine ve “O'na yapışma” mertebesine erişmektir.

“*Hovot A-Levavot*” en önemli inanç ve ahlak kitaplarından biri olarak kabul edilir. Yisrael cemaatleri içinde büyük başarı kazanmış ve başka dillere de tercüme edilmiştir.

**Rabenu
Bahye İbn
Pakuda**
(1050-1120)

Putperestlerin Kutlamalarına Katılma Yasağı

Yaprak

6

Masehetteki ilk mişna, putperestlere ait bir bayramın üç gün öncesinden itibaren putperestlerle alışveriş yapmanın yasak olduğunu söylemektedir. Bu zamanda onlardan borç almak veya onlara borç vermek de yasaktır. Aynı şekilde bu üç gün içinde bir borcu geri ödemek veya tahsil etmek de yasaktır.

Putperestlere özellikle böyle bir zamanda borç vermenin neden yasak olduğunu kolaylıkla anlayabiliriz: tabii ki, onlara verdiğimiz borcu kendi putperest bayramlarına yönelik ihtiyaçlarını karşılama amacıyla kullanmamaları için. Ama mutlaka merak ediyorsunuzdur: Onların bir bayramından önce onlardan borç almak neden yasak olsun?

Gemara bu konuda iki açıklama vermektedir:

Abaye'ye göre bu, Hahamlarımızın öngördükleri bir önlem niteliğindedir: Onlara borç verme yanlışına düşmememiz için, borç konusu tamamen sınırlanmış ve onlardan borç almamız da yasaklanmıştır.

Rava ise şöyle der: Bir kişiden borç para aldığımız zaman, bu kişi kendisine ihtiyaç duyulduğu için mutluluk duyar. Ama bir putperesti kendi bayramı öncesinde sevindirmek yasaktır; çünkü o, kendisine bu sevinci, inandığı putun sağladığını düşünerek bu nedenle puta şükranlarını sunmak isteyebilecektir.

Bir Adam, İki Cevap

Yaprak

7

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, Hahamlarla Rabi Yeoşua ben Korha'nın görüş ayrılığına düştükleri ve *alahanın* Rabi Yeoşua ben Korha'nın görüşüne göre belirlendiği bazı durumları aktarmaktadır.

Gelin bunlardan birini öğrenelim:

Bir adam bir şeyin *taor* mu (manevi açıdan saf) yoksa *tame* mi (manevi açıdan saf değil) olduğu konusunda soru sormak için, birlikte oturan iki bilgenin yanına gelir. Bilgelerden biri "*tame*" der, diğeri ise "*taor*" der. Bu adam ne yapacaktır?

Rabi Yeoşua ben Korha ile hemfikir olmayan Hahamlara göre bu bilge adamlardan biri diğerinden bilgi ve yaş olarak üstünse o bilgenin söylediğine göre hareket etmek gerekir. Ama biri diğerinden daha üstün değilse, risk almama adına, katı kararı verene göre hareket etmek, yani bu örnekte o şeyi *tame* olarak görüp ona göre davranmak gerekir.

Büyüktür Hiya'nın Yaptıkları (devam)

Rabi Hiya geyikleri kesti, etlerini güzelce paketledi ve bununla yetim ve dulların karnını doyurdu. Geyiklerin derilerini ise asıl yüce amacı için kullandı.

Ne mi yaptı? Rabi Hiya bu derilerle parşömenler hazırladı. Oturup, sonsuz,

büyük bir sabırla Tora'nın beş kitabını bu parşömenlere yazdı. İşini tamamladıktan sonra kendisine biraz yolluk hazırladı, büyük zahmetle hazırladığı tomarları da yanına alarak uzun, uzun bir yolculuğa çıktı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
25'te

Rabi Yeoşua ben Korha ise farklı görüştedir: Eğer *tuma* konusundaki belirsizlik Tora kanununa bağlı bir şeyle ilgiliyse, o zaman daima katı görüşe göre hareket edilmelidir. Ama eğer bu belirsizlik Hahamların öngördükleri bir kanunla ilgiliyse, o zaman daima hafif görüşe göre davranılır.

Önemli bir noktaya dikkat edin: Eğer bu adam tek bir bilgeye gidip o şeyin *taor* mu yoksa *tame* mi olduğunu sormuş ve bilge ona “*tame*” demiş olsaydı, bu adamın başka bir bilgenin fikrini sorması yasak olurdu. Hatta gitmeyi düşündüğü ikinci bilge ilkinden yaşça ve bilgice daha üstün olup bu soruya “*taor*” cevabını verseydi bile, o şey bu kişi için yine de *tame* olarak kalırdı. Dolayısıyla yukarıdaki örnek sadece bu kişi soru sormaya geldiğinde iki bilge birlikte oturuyor olduğu takdirde geçerlidir ve ancak böyle bir durumda her iki bilgeye de soru sorulabilir (Raşba).

Kişisel Dua

Yaprak

8

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*’da önemli bir *alahaya* yer verilmektedir:

Rav Hiya bar Aşe, Rav’ın adıyla bir kural aktararak, *Şemone Esre* (*Amida*) duasında, dua eden kişinin, ihtiyacı olan bazı ilave dilekleri duasına ekleyebileceğini söyler. Örneğin yakınlarından biri hasta olan kişi, *Refaenu* (bizi iyileştir) *berahası* içinde bu yakını için özel olarak sağlık dileğinde bulunabilir. Tabii ki herkes dileğini kendi yüreğinden geldiği şekilde kendi sözleriyle ifade edebilir.

Şunu bilmek önemlidir ki, bu kişisel duayı söylemeden önce, *berahanın* başını Hahamlarımızın sabitledikleri şekilde söylemek gerekir. Örneğin *Refaenu* paragrafına normal şekilde başlanır ve kişisel dilek “*ki E-l rofe...*” sözlerinden önceye eklenir. Ama doğrudan kişisel duayla başlamamak gerekir, çünkü Hahamlarımızın dua için belirlemiş oldukları özel kalıbı değiştirmek yasaktır (“*Şulhan Aruh*”, *Orah Hayim* 119:1, Rema ve “*Mişna Berura*”’nın oradaki açıklamaları).

II. Bet-Amikdaş Dönemi’ndeki Yisrael Krallığı

Yaprak

9

I. Bet-Amikdaş’ın ayakta olduğu dönemlerde Yisrael halkının sağlam, istikrarlı bir krallığı vardı. Bu durum Babil’de yetmiş yıl süren bir sürgüne kadar devam etmiş ve o zamandan sonra Yisrael krallığı bir daha eski görkemine ulaşamamıştır.

Halk Ezra A-Sofer’in önderliğinde Erets-Yisrael’e geri dönüp II. Bet-Amikdaş’ı inşa ettiği zaman, otuz dört yıl boyunca Pers egemenliği altında yaşamıştır. Daha sonra bunun yerini yüz seksen yıl boyunca Yunan egemenliği almıştır. Haşmonay Hanedanı’nın krallığı ile Ordus’un (Herod) krallığı zamanında bile Yisrael halkı tam bir bağımsızlık içinde yaşamamış Yunan etkisi devam etmiştir. Haşmonay Hanedanı’nın krallığı yüz üç yıl sürmüştür. Aynı şekilde Ordus’un ailesi de yüz üç yıl boyunca hüküm sürmüştür.

Kim Kimdir?

Yisrael’in Büyükleri

“*Baale A-Tosafot*” ekolüne mensup, Tanah’a ve Talmud’a açıklamalar yapmış önemli bir otoritedir. Annesi Yoheved, Raşi’nin kızıydı. Kardeşi de, “Rabenu Tam” unvanıyla tanınan Rabi Yaakov’dur.

Raşbam Fransa’da yaşamış ve geçimini davar yetiştiriciliği yaparak sağlamıştır. Tora’nın pasuklarını basit anlamlarına göre açıklar, Hahamlarımızın aktardıkları *midraş* ve *agada* öğretilerine başvurmazdı. Hatta bazı tefsirlerinde, dedesi Raşi’nin açıklamalarıyla tartışmıştır. Tora üzerindeki açıklamalarının yanında,

Raşbam, *Gemara*’nın bazı *masehetlerine* de açıklamalar yazmıştır. Bunlar arasında, Raşi’nin, açıklamalarını tamamlayamamış olduğu *Masehet Baba Batra* da vardır.

Raşbam’ın, Tanrı’ya bağlılığının bir sonucu olarak, her zaman bakışları yere dönük olarak yürüdüğü anlatılır. Hatta bu nedenle bir keresinde, Tora’nın yasağına aykırı olarak bir at ve bir katırın birlikte koşmuş olduğu bir arabaya binmesine ramak kalmıştır. Bu olayda Raşbam, kardeşi Rabenu Tam’ın onu son anda uyarması sayesinde dikkatini toplamıştır.

**Rabi
Şemuel ben
Meir
[Raşbam]
(1080-1160)**

Ordus aslında Edom kökenli bir köleydi ve daha sonra krallığı zor kullanarak elde etmişti. Başlarda Haşmonay Hanedanı'nın bir kulu olan Ordus sonra onlara baş kaldırmış, hepsini öldürmüş ve onların yerine krallık tahtına oturmuştur. Hiçbir Yahudi kadın Ordus'la evlenmeyi kabul etmemiş, Ordus da mecburen yalnızca yabancı cariyelerle (*şifha Kenaanit*) evlenmiştir. Bu nedenle tüm oğulları da birer yabancı köle (*eved Kenaani*) statüsündeydi.

Rabenu A-Kadoş ve İmparator Antoninus

Yaprak

10

Rabenu A-Kadoş – *Mişna*'nın derleyicisi Rabi Yeuda A-Nasi – ile Roma İmparatoru Antoninus arasında mükemmel bir dostluk ilişkisi hüküm sürmekteydi. İmparator birçok kez imparatorlukla ilgili konularda Rabenu A-Kadoş'a danıştı. İmparator onu o kadar takdir ederdi ki, *Gemara* onun Rabi'ye altın dolu çuvallar gönderdiğini ve Rabi bunları almayı reddedince imparatorun ona bunları en azından gelecek nesilleri için kabul etmesi yönünde ısrar ettiğini anlatmaktadır.

Bir keresinde imparator, Rabi'ye "Romalı asiller bana sıkıntı veriyorlar ve onlara karşı nasıl davranacağımı bilemiyorum" demişti. Rabenu A-Kadoş cevap vermedi; bunun yerine her gün imparatorla birlikte sarayın bahçesine girdi ve her seferinde bir bitkiyi kökünden kopardı. Böylece imparator, Rabi'nin ona, düşmanlarının hepsinin üzerine bir anda gitmemesi, bunun yerine onları birer birer bertaraf etmesi ve her seferinde sadece biriyle ilgilenmesi gerektiğini ve bu şekilde başarılı olacağını ima ettiğini anladı.

Rabi bunu neden doğrudan söylemeyip ima yolunu seçmişti?

Gemara, Rabi'nin birilerinin kendisini dinliyor olabileceğinden ve imparatorun düşmanlarının kendisine kötülük etmek isteyebileceklerinden endişelendiği için böyle davrandığını söylemektedir.

Ger Tsedek Onkelos

Yaprak

11

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, daha sonraları Yisrael'in büyüklerinden biri haline gelen Onkelos A-Ger'in (Yahudiliği kabul eden Onkelos) hikâyesini anlatmaktadır. Onkelos, II: Bet-Amikdaş'ı yıkan imparator Titus'un kız kardeşinin oğluydu ve Yahudiliği kabul etmişti. Bunun üzerine Titus onu yakalayıp getirmeleri için bir bölük asker gönderdi. Ne var ki Onkelos bölükteki askerlerin hepsini seçtiği yolun doğruluğuna ikna edince onlar da Yahudiliği kabul etti. Bunun ardından gönderilen diğer bölükler için de aynısı gerçekleşti.

Onkelos, Raban Gamliel DeYavne'nin (bkz. I. Kitap, sayfa 81 ve IV. Kitap, sayfa 118) neslinde yaşamıştı ve ona çok yakındı.

Onkelos gençliğinde bir Romalı olmasına rağmen, Yahudiliği kabul ettikten sonra Tora'nın basamaklarında gittikçe yükselmiştir. O kadar ki, sonunda, Tora'nın Aramca çevirisi olan ünlü "*Targum Onkelos*"u oluşturmuştur.

Masehet Megila'da (3a) *Gemara*, Tora'nın Aramca'ya aslında Onkelos'tan uzun bir süre önce tercüme edildiğini ve henüz Ezra A-Sofer'in zamanında bile bu çevirinin var olduğunu, ama zorlu dönemler sırasında halk içinde unutulduğunu anlatmaktadır. Sonunda Onkelos bu çeviriyi hocaları Rabi Eliezer ve Rabi Yeoşua'dan öğrenerek tekrar yayınlamıştır.

Cüzdanı Kaldırmak İçin Eğilme!

Yaprak

12

Gemara'nın aktardığı bir *barayta* (*Mişna* dönemine ait, ama *Mişna*'nın dışında bırakılmış bir öğreti), putperestlik konusunda dikkatli olmayı öngören bazı *alahaları* öğretmektedir:

Eğer bir kişi bir putun yanından geçerken ayağına bir diken batarsa, diken çıkarmak için eğilmesi yasaktır; bunun yerine yoluna devam etmeli ve diken daha sonra çıkarmalıdır.

Eğer bir kişi bir putun yanından geçerken aniden cüzdanı yere düşerse, bu kişinin onu almak üzere yere eğilmesi yasaktır, çünkü bu eğilme, Tanrı esirgesin, sanki putun önünde eğiliyormuş gibi görünür. Ne yapılmalıdır? Önce yere oturmalı ve sonra parayı almalıdır (*Rambam, İlhot Avodat Kohavim 3:7*). Bu şekilde, putun önünde eğiliyormuş gibi görünmeyecektir.

Aynı şekilde, susamış bir kişi, bir putun karşısında duran su çeşmesine doğru eğilerek su içemez, çünkü bu da putun önünde eğilmek gibi görünür.

Tüm bunlar birer "*marit a-ayin*" (göze günah işliyor gibi görünen durum) sınıfındadır.

Peki, ya bu olayların herhangi biri kimsenin görmediği bir ortamda, örneğin gece karanlığında meydana gelirse ne olur?

Gemara bu konuda bir kural olduğunu söylemektedir: "Hahamlarımızın *marit a-ayin* nedeniyle yasakladıkları her şey, en iç odalarda [yani kimsenin göremeyeceği bir ortamda] iken bile yasaktır." Başka bir deyişle, Hahamlarımızın, kenardan bakan bir kişinin günah olduğunu zannedeceği türden davranışlar hakkında koydukları yasaklar, etrafta gören hiç kimse yoksa bile geçerlidir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Raşi'nin torunu ve Raşbam'ın kardeşidir. Rabi Yaakov, "*VeYaakov İş Tam, Yoşev Oalim* – Yaakov, çadırlarda oturan **kusursuz** biriydi" pasuğuna atıfla "Rabenu Tam" diye anılır. Babasının ve kardeşinin yanında Tora öğrenmiş ve zaman içinde hem *Baale A-Tosafot* ekolünün en büyük hahamlarından biri hem de Fransa Yahudilerinin lideri haline gelmiştir. II. Haçlı Seferi sırasında Rabenu Tam, Haçlılar tarafından ağır bir şekilde yaralanmış ve ölümün eşiğine gelmiştir. Ama sonunda kendisine saldıranlardan kaçmayı başarmıştır. Talmud üzerindeki açıklamalarında, yeni bir

öğrenim ekolü oluşturmuştur ve bu ekol çok sayıdaki öğrencisi tarafından devam ettirilmiştir. Rabenu Tam, gerek harikulade dehası, gerekse de etki sahibi bir lider olması nedeniyle hem kendi neslinde hem de sonraki nesillerde müthiş bir hayranlığa nail olmuştur. Ünlü *alaha* kararlarından biri, *tefilin* kutularının içindeki *peraşaların* kutunun içine dizilişiyle ilgilidir. Bu kararında büyükbabası Raşi'den farklı bir görüşü benimsemiştir. Bugüne kadar, herkesin taktığı Raşi *tefilin*lerinin yanında Rabenu Tam *tefilin*ini de takmaya özen gösteren çok kişi vardır.

**Rabi Yaakov
ben Meir
[Rabenu Tam]
(1100-1171)**

Yam A-Melah'a At

Yaprak

13

Mişna döneminde putperestler, kendi bayram günlerinde pazar kurup fuar düzenleme âdetine sahipti. *Mişna*, böyle bir şehirde “*hanuyot meutarot*”tan alışveriş yapmanın yasak olduğunu vurgulamaktadır.

“*Hanuyot meutarot*” ifadesi, “taçlandırılmış dükkânlar” anlamına gelir ve putperestlerin bayramı onuruna süslenmiş olan dükkânları belirtir. Bu dükkânlarda put için özel bir vergi tahsilâtı yapılırdı. Böyle bir dükkândan alışveriş yapmak yasaktır.

Peki, bu yasağa rağmen böyle bir dükkândan alışveriş yapan bir Yahudi'yle ilgili kanun nedir?

Buradan satın almış olduğu şeyleri kullanması yasaktır! Eğer buradan meyve veya giysiler satın almışsa, onları hiç kullanmadan kendi kendilerine bozulmaya veya yıpranmaya bırakmalıdır. Eğer metal eşyalar satın almış veya putperestlere sattığı bir şeyin karşılığında onlardan madeni para almışsa, bunları kendi hallerine bırakması işe yaramayacaktır, çünkü bunlar kendi kendilerine bozulmaz. Bu nedenle onları *Yam A-Melah*'a (Tuz Gölü; Lût Gölü) götürüp gölün içine atmalıdır. Böylece tuzlu sular bu metallerin ve madeni paraların bozulmasına yol açacaktır.

Bedevi Şeyhi At Satın Alıyor

Yaprak

14

Çiftçi Avigdor'un çiftliğine saygın bir bedevi şeyhi geldi ve “Soylu bir at satın almak istiyorum” diye istekte bulundu. Avigdor, çalışanlarından birine, ahıra gidip, şeyhin seçmesi için birkaç at çıkarmasını söyledi.

Avigdor'un komşusu olanları görünce, onu bir kenarda baş başa konuşmaya çağırdı: “Avigdor!” dedi ona. “*Masehet Gitin*'de, yabancı birine büyükbaş hayvan satmanın yasak olduğunu öğrenmiştik! Neden? Çünkü onlara bu hayvanları satarsak, daha sonra bunları onlara kiralamaya da başlarız. Peki, bunda ne sorun var? Var; çünkü bir Yahudi'nin hayvanının Şabat günü, Yahudi olmayan birinin yanında bile olsa, çalıştırılması yasaktır. Ve eğer yabancı birine büyükbaş hayvan kiralarsak, bu hayvan onun yanında Şabat günü de çalıştırılacaktır!”

Avigdor ona “Bu konuda çok haklısın” dedi. “Ama atlar söz konusu olduğunda, özel bir *alaha* var. Yabancı birine at satmak yasak değildir. Zira *Masehet Avoda Zara*'nın 14. yaprağında ‘Ben Betera, atlar söz konusu olduğunda [satışa] izin verir’ diye yazılı. Neden? Çünkü at sadece binek hayvanı olarak kullanılır; işe koşulmaz. Ve her ne kadar ata binmek Şabat günü yasaksa da, bu Tora'dan kaynaklanan (*DeOrayta*) değil, Hahamlarımızın öngördükleri (*DeRabanan*) bir yasaktır. Bu nedenle kiralama konusunda bir atla büyükbaş çiftlik hayvanları arasında bir fark yok; yabancı birine at kiralamak da aynı diğerleri için olduğu gibi yasaktır. Ama ata binme yasağı sadece *DeRabanan* nitelikte olduğu için, Hahamlarımız at satışı konusunda katı davranmamışlar ve ilave bir yasak koymaya gerek görmemişlerdir.”

Büyüktür Hiya'nın Yaptıkları (devam)

Rabi Hiya uzak bir Yahudi kasabasına geldi. Burada Yisrael çocukları Tora öğreniminin o muhteşem lezzetini tatma şansını henüz elde edememişlerdi. Rabi Hiya etrafına beş çocuk topladı ve bu beş çocuktan her biri, beş kitaptan birini aldı ve

onu Rabi Hiya'nın ağzından sevgi ve tatlılık içinde iyice öğrenmeye başladı. Her çocuk kendi kitabını derinliğine öğrendikten sonra, Rabi Hiya onları çağırdı ve babacan bir tavırla onlara şöyle dedi: ...

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
27'de

Kiralık İnek

Yaprak

15

Bu yazımızda, *Gemara*'da kira konusunda aktarılan ilginç bir araştırmaya aşına olacağız.

Bir kişi, bir başkasından eşya, ev ve akla gelebilecek başka herhangi bir şey kiralayabilir.

Şimdi şu örneği dikkatle inceleyelim: Diyelim ki Reuven Şimon'dan bir otomobil kiraladı. *Gemara*'da, kiralama işlemi yoluyla, kiralanan malın kiracıya ait hale gelip gelmediği konusunda bir tartışma vardır. Başka bir deyişle bir kişi bir malı kiralayıp kendi kontrolüne aldığı zaman onu kendi zilyetliğine geçirmiş olur (tamamen kendi malı olmasa da). Acaba bu zilyetliğin derecesi nedir? Bu tam bir iyelik olarak kabul edilir mi, edilmez mi?

Rav Meşarşeya'nın oğlu Rav Yitshak, bir kiracının, kiraladığı mal üzerindeki hakkının, malın asıl sahibinin hakkıyla aynı düzeyde olmadığına dair bir kanıt getirmektedir:

Mişna'da, bir Yisrael'den (Koen veya Levi olmayan bir Yahudi'den) bir inek kiralayan bir Koen'in, hayvana *teruma* sınıfındaki yiyeceklerden yediremeyeceği söylenmektedir. Oysa bir Koen, kendi hayvanlarına *teruma* yedirebilir! Koen'in, kiraladığı hayvana *teruma* yedirememesinden öğrendiğimiz üzere, kiralanmış bir mal, sadece kira süresi için bile olsa kiracının tam malı haline gelmemektedir.

Ayılar ve Aslanlar

Yaprak

16

Bu yaprakta öğrenilen *mişna*, insanlara zarar verebilecek şeyleri putperestlere satmanın yasak olduğunu belirtmektedir. Örneğin onlara ayılar, aslanlar ve diğer tehlikeli hayvanları satmak yasaktır, çünkü putperestlerin değer yargılarına güven olmaz ve bu hayvanları gerektiği gibi gözetim altında tutmamaları sonucunda insanların zarara uğramasına sebep olmaları ihtimali yüksektir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Şair, dilbilimci, Tanah tefsircisi ve filozof. Rabi Avraam İbn Ezra, Ortaçağ'da en öne çıkan Yahudi fikir adamlarından biridir. İspanya'nın Tudela kentinde doğmuş ve oradan Afrika ve Avrupa'da birçok seyahate çıkmıştır. Rabi Avraam İbn Ezra kendi neslinin hahamlarıyla yakın ilişki içindeydi. Bunlar arasında Rial, Raşbam ve Rabenu Tam da vardır. İbn Ezra, keskin zekâsı ve diliyle tanınırdı ve bunlar gerek şiirlerinde gerekse de kendisiyle hemfikir olmayanlarla girdiği tartışmalarda ifade bulmuştur. Yeteneklerine ve keskin zekâsına rağmen,

Rabi Avraam İbn Ezra, hayatı boyunca çok yoksul bir yaşam sürmüştü ve birçok sıkıntı ve badireye göğüs germiştir. Astrolojiye, burçların ve yıldızların etkilerine inanırdı ve hayatı boyunca kendisine eşlik eden kötü talihini bunlara bağlamıştır. İbn Ezra'nın kişiliğiyle birçok efsane ilişkilendirilmiştir. Bu efsaneler, onun uzak diyarlara yaptığı ziyaretlerden, oralarda yaşayan Yahudilere gizli hikmet (Kabala bilgisi) konusundaki yetenekleri sayesinde nasıl yardım ettiğinden bahseder. İbn Ezra'nın öldüğü yer bilinmemektedir.

**Rabi
Avraam
İbn Ezra**
(1089-1164)

Benzer şekilde onlara silah satmak da yasaktır. Hatta bu yasağa, hâlihazırda ellerinde bulunan silahları tamir etmek de dâhildir.

Ancak tüm bunlar saldırı amaçlı silahlar için geçerlidir. Buna karşılık onlara savunma amaçlı aletler satılabilir. Örneğin geçmişte savaş meydanlarında askerlerin, kendilerini atılan oklardan ve kılıç darbelerinden koruma amacıyla kullandıkları kalkanları satmakta bir sakınca yoktur (Rambam, *İlhot Rotseah Uşmirat Anefeş* 12:12).

Sansürün Yaptıkları

Yaprak

17

Yahudiler çok uzun yıllar boyunca Avrupa'daki bazı halkların zulüm ve eziyetlerine maruz kalmışlardır. Bu halklar onlara sadece fiziksel anlamda değil, aynı zamanda manevi açıdan da büyük eziyetler çekirmişlerdir. Birçok kez kutsal kitapları toplayıp şehir meydanında yakmışlardır. Başka örneklerde ise kutsal kitapların basımına ancak onları inceleyip sansürledikten sonra izin vermişlerdir. Sansür çerçevesinde, kendilerince Hristiyanlığa hakaret olarak gördükleri kısımları silmişler, kitaplar da eksik halde basılmak zorunda kalmıştır.

Gemara'nın bu sayfasını öğrenenler, sansürün yaptıklarını kolayca fark edebilirler. *Gemara* bu yaprakta Yeşu'yla (İsa) ilgili bazı şeyler anlatmaktadır ve sansürcüler buradan birçok kısmı fütursuzca silip atmışlardır. O kadar ki bir cümlemin nerede başlayıp nerede bittiğini belirlemek zordur.

Bazı arşiv ve *genizalarda* Talmud'un çok eski nüshaları korunmuştur ve son yıllarda, bunlardan yararlanılarak bu eksik kısımların tamamlandığı Talmud nüshaları yayınlanmıştır.

Rabi Hanina ben Teradyon

Yaprak

18

Tanna Rabi Hanina ben Teradyon II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonra yaşamış ve Aşağı Galil bölgesindeki Sihnin'de ikamet etmiştir. Burada, başında bulunduğu bir *yeşiva* ve *bet din* vardı.

Son derece zorlu bir dönemdi bu. Roma yönetimi, boyunduruğunu çok ağırlaştırmıştı ve bizzat Rabi Hanina ben Teradyon da bundan çok çekmiş, Tora öğrettiği için sürekli Romalıların baskısına maruz kalmıştı. Yine de yolundan vaz geçmemiş ve büyük fedakârlıklarla öğrencilerine Tora öğretmeye devam etmişti.

Sonunda Romalılar onu yakalayıp idam ettiler. Rabi Hanina ben Teradyon, *Asara Aruge Malhut* olarak bilinen, Romalılar tarafından vahşice idam edilmiş on büyük hahamdan biridir. Kötü yürekli Romalılar onu bir Sefer-Tora'ya sararak ateşe verdiler ve ızdırabının daha uzun sürmesi için göğsüne ıslak yünler sıkıştırdılar. Rabi Hanina ben Teradyon'un ruhu saflık içinde bedenini terk etti. Romalılar daha sonra onun eşini de acımasızca katlettiler.

Rabi Hanina'nın kızlarından biri "Rabi Meir Baal A-Nes" olarak bilinen Rabi Meir'le evliydi.

Büyüktür Hiya'nın Yaptıkları (devam)

"Sevgili evlatlarım. Tora'yı başka yerlerde de yayabilmek için şimdi sizden ayrılmak zorundayım. Ama sizden bir isteğim var. Her biriniz benden öğrenmiş olduğu kitabı arkadaşlarına öğretsin. Size tekrar geri geldiğimde, Yisrael çocuklarının Tora ile meşgul olduklarını görmeye nail olayım!"

Rabi Hiya bu şekilde bir yerden

diğerine gitti, zahmetlere girdi, terledi ve Tora'yı halkın içinde yaygınlaştırdı. Onun sayesinde Yisrael halkı Tora'yı unutmadı.

Rabi Yeuda A-Nasi, Rabi Hiya'nın bu son derece önemli faaliyetlerini duyduğu zaman duygulu bir şekilde şöyle dedi: "Büyüktür Hiya'nın yaptıkları!" (*Baba Metsia* 85b).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Ne Mutlu O Kişiy...

Yaprak Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, Teilim'in ilk pasuğu – “*Kötülerin tavsiyesiyle yürümemiş, günahkârların yolunda durmamış ve alaycıların oturumunda oturmamış kişiye ne mutlu!*” (Teilim 1:1) – hakkında bazı *deraşa* açıklamaları aktarmaktadır:

19

“*Kötülerin tavsiyesiyle yürümemiş... kişiye ne mutlu!*” – Bu, kötülerin, yani Babil Kulesi’ni inşa eden Dağılış Nesli’nin tavsiyesiyle hareket etmemiş olan Avraam Avinu’dur. “...*günahkârların yolunda durmamış...*” – Avraam Sedom’daki günahkârlarla bir olmayıp *tsadik* kalmıştır.

Rabi Amram, Rav’ın adıyla aktararak şöyle dedi: Pasukta neden “[o] kişiye (*İş*) ne mutlu” denmiştir? Bize şunu öğretmek için: “*İş*” sözcüğü, gücü kuvveti yerinde birini belirtir. İnsan henüz bir “*İş* – Kişi” iken, yani güçlü, cesur ve gençken *teşuva* yapmaya nail olan kişi çok iyi bir durumdadır. Henüz gençken *teşuva* yapan kişi, yalnızca yaşlandıktan ve bedeni güçsüzleştikten sonra *teşuva* yapan birine göre daha çok övgüye layıktır.

Erets-Yisrael

Yaprak Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, “*lo tehonem*” yasağını ele almaktadır.

20

Kutsal Tora’mız Bene-Yisrael’e, Erets-Yisrael’e girmelerinin ve burayı Kenaan halklarının elinden almalarının ardından “*lo tehonem*” (onları barındırmayın) (Devarim 7:2) emrini vermektedir. Erets-Yisrael yalnızca Bene-Yisrael’e verilmiştir ve bu ülke dâhilindeki toprakların putperestlere satılması yasaktır.

“*Lo tehonem*” yasağı, “*hanaya*”, yani “kamp” sözcüğünden gelmektedir. Putperestlere Erets-Yisrael’de kalıcı barınma olanağı sunmak yasaktır.

Masehet Gitin’de (yaprak 8) öğretildiğine göre, Erets-Yisrael’i putperestlerin elinden kurtarmak için, ev ve tarlaları onlardan kutsal Şabat günü içinde bile satın almak serbesttir. Tabii ki Şabat günü içinde satış sözleşmesi yazmak yasaktır, ama Yahudi olmayan birine bir satış sözleşmesi yazması söylenebilir. Raşi, bunu yapmanın “putperestleri Erets-Yisrael’den uzaklaştırma ve burayı yerleşik hale getirme amacı için” serbest olduğu açıklamasını yapar.

Kim Kimdir?

Yisrael’in Büyükleri

Rabenu Tam’ın en büyük öğrencilerindendir. Metz’li Rabi Eliezer Fransa’da yaşamış ve “*Sefer Yereim*” adlı eseri yazmıştır. Bu çok geniş kapsamlı, dolu dolu bir *alaha* yapıtıdır ve gerek basit gerekse de anlaşılması kolay ifadeleri ile öne çıkar. Kitap 613 *mitsvaya* göre düzenlenmiştir ve “*avot*” (babalar) adını verdiği *DeOrayta* (Tora’dan kaynaklanan) *mitsvalar*la, “*toladot*” (evlatlar) adını verdiği *DeRabanan* (Hahamlarımızın öngördükleri) *mitsvalar* arasındaki ayrımı vurgular. Kitabın önsözünde Rabi Eliezer, amacının, *alahaları*, o dönemde kabul

gören, karmaşık tartışma ve analizlerle değil, kısaca ve basit bir şekilde öğretmek olduğunu belirtir. *Alahaların* yanında Rabi Eliezer kitabını, *musar* (etik) ve iyi karakter niteliklerine dair sözlerle de çeşnilendirmiştir. Rabi Eliezer, kitabın sonunda, üç kızının ölümüyle birlikte dünyada tek başına kaldığını ve Tanrı’nın yardımıyla kitabını tamamlayabilmiş olmasıyla teselli bulunduğunu yazmaktadır. “*Sefer Yereim*” günümüze kadar, ilk ve en önemli *alaha* eserlerinden biri olarak kabul edilir.

**Metz’li
Rabi
Eliezer
(1140-1248)**

Hamam ve Tarla

Yaprak

21

Zeharya ve Nehemya uzun yıllar önce Babil’de yaşamış iki arkadaşı. Günlerden bir gün Babilli bir yabancı gelip Zeharya’dan, ona ait olan halka açık hamamı kiralamak istedi. Zeharya’nın arkadaşı Nehemya o sırada yanındaydı. Ona kibarca “Hahama sormakta fayda var” dedi. Zeharya bunun serbest olup olmadığını öğrenmek üzere hahama gitti ve haham ona “İyi ki sordun!” dedi. “Raban Şimon ben Gamliel, yabancı birine hamam kiraya vermenin yasak olduğunu söylüyor. Çünkü bu yabancı hamamı tabii ki Şabat günü de çalıştıracaktır ve insanlar bunu görünce, hamamın sahibi olan Yahudi’nin Şabat’ı ihlal ettiğini düşüneceklerdir.”

Birkaç gün sonra Zeharya, Nehemya’nın, tarlasını bir yabancıya kiraya verdiğini öğrendi! Zeharya çok şaşırılmıştı: Neden hamamı kiraya vermek yasaktı da tarlayı kiraya vermek serbestti?

Haham bunu şöyle açıkladı: Hamam genellikle kiraya verilen bir şey değildir. Bu nedenle, Şabat günü çalıştırıldığı zaman insanlar bunu, hamamın Yahudi sahibinin yaptığını ve böylece Şabat’ın ihlal edildiğini düşüneceklerdir. Ama tarlaların kiraya verilmesi yaygın görülen bir durumdur. Ve insanlar Şabat günü tarlada işçilerin çalıştığını gördüklerinde, bu işçileri çalışmak için oraya Yahudi tarla sahibinin gönderdiğinden şüphelenmeyecekler, “Mutlaka tarlayı yabancı birine kiralamış olsa gerek” diye düşüneceklerdir.

Yeuda ve George Arasındaki İş Anlaşması

Yaprak

22

George Amerikalı bir işadımıydı ve kendisi gibi bir işadımı olan Yeuda ile tanışmıştı. Bir gün George, Yeuda’ya telefon açtı ve ortak olarak merkezi bir kavşakta toprak satın almayı önerdi. Burayı her gün, mallarını gelip geçen halka sunan seyyar satıcılara kiralayacaklardı. Hemen o akşam Yeuda, böyle bir durumda nasıl *alahaya* uygun şekilde hareket edileceğini öğrenmek üzere hahamın yanına geldi. Yahudi olmayanlarla ortaklık kurma konusunu ilgilendiren bazı *alahalar* olduğunu hatırlıyordu. Haham da ona şöyle talimat verdi:

“George ile şöyle bir anlaşma yapman gerekiyor: Kâr paylaşımı günlere göre olacak. Örneğin Pazar, Pazartesi, Salı ve yarı-Çarşamba günü senin, yarı-Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Şabat günü de onun olacak. Eğer en baştan bu konuda anlaşmayıp, kârların paylaşımı konusunda ‘genel’ bir anlaşma yaparsanız, kayba uğrarsın, çünkü Şabat günü George senin için de çalışmış olacak, ama bu yasak. Bu nedenle Şabat gününe ait tüm kârı George tek başına alacak, sen de geri kalan günleri onunla yarı yarıya paylaşacaksın; dört gün o, üç gün sen. Ama eğer en baştan itibaren onunla, Şabat günü elde edilen kazancın bütünüyle ona ait, buna karşılık diğer günlerden birindeki kazancın da bütünüyle sana ait olacağı konusunda mutabık kalırsanız, o zaman kayba uğramazsın.”

MASEHET AVODA ZARA
PEREK 2:
EN MAAMİDİN

“Görmeyenin Önüne Engel Koyma”

Yaprak

23

Kutsal Tora'mız “*Ve görmeyenin önüne engel koyma; Tanrı'ndan kork – Ben A-Şem'im*” (Vayikra 19:14) diye emretmektedir. Bu yaprakta *Gemara*, “görmeyenin önüne engel koyma” emrinden kaynaklanan bazı *alahaları* ele almaktadır ve biz de bu yazımızda bu pasuğun bize tam olarak ne emrettiğini açıklığa kavuşturacağız.

Bu pasukta birkaç talimat yer almaktadır:

- Yollara ve benzeri yerlere başka insanların bedenine veya malına zarar verebilecek engeller koymak yasaktır. Rama, başkasına zarar veren bir kişinin, bu yüzden Tora'nın yasağını ihlal etmiş olacağını belirtmiştir (*Baba Batra, siman 107*).
- Başka bir insanın günah işlemesine sebep olmak yasaktır!
- Başkasına, ona uygun olmayan bir tavsiyede bulunmak yasaktır.

Şimdi ikinci yasak türüne (b şıkkı) bir örnek getirelim.

Bir insan vefat ettiği zaman, doktordan ölüm onayı almak gerekir. Bu onay hayat kurtarmaz ve hayati tehlikeyi önleyecek bir yanı yoktur. Bu nedenle müteveffayı görüp söz konusu onayı vermesi için Koen bir doktoru çağırmak yasaktır, çünkü bu şekilde onu Tora'nın bir yasağını ihlal etmeye sevk etmiş oluruz, zira bir Koen'in, ölü nedeniyle *tame* olması yasaktır!

Dama ben Netina

Yaprak

24

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, Dama ben Netina hakkındaki ünlü olayı aktarmaktadır. Önce bu olayı kısaca anlatalım ve sonra bu konuda ilginç bir bilgi verelim.

Dama ben Netina, Aşkelon'da yaşayan bir yabancıydı ve elinde değerli taşlar vardı. Yisrael'in Hahamları Koen Gadol'un giydiği *efod* için değerli taşlara ihtiyaç duydukları zaman, bunları yüksek bir meblağ karşılığında satın almak üzere ona geldiler. Ama Dama ben Netina onlara bunu satmayı reddetti, çünkü değerli taşların bulunduğu sandığın anahtarı, uyumakta olan babasının başının altındaydı ve Dama,

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

12. yüzyılda yaşamış olan, “*Baale A-Tosafot*” ekolüne mensup, Tanah hakkında da açıklamalar yazmış önemli bir otoritedir. Ri A-Zaken, Raşi'nin büyük torunu, Raşbam ile Rabenu Tam'ın yeğeniydi. Görüldüğü kadarıyla, bu şekilde anılmasının amacı, o dönemde yaşamış ve benzer bir isme sahip olduğu için “Ri A-Bahur” (genç Ri) diye anılan başka bir hahamla arasında ayrım

yapmaktır. Ri A-Zaken (ihtiyar Ri), Fransa'nın Dampierre kentinde bir *yeşiva* kurmuş ve “*Baale A-Tosafot*” ekolüne mensup çok sayıda öğrenci burada yetişmiştir. Bu nedenle Ri A-Zaken, Rabenu Tam'la birlikte neslin büyükleri arasında sayılmaya nail olmuştur. İki kez, *Gemara* sayfalarındaki *Tosafot* açıklamalarında birlikte anılırlar.

Rabenu
Yitshak
[Ri A-Zaken]
(1100-1178)

babasını uyandırmak istemiyordu. Babasına olan saygısı nedeniyle, sürüsünde, yine çok değerli bir şey olan kızıl bir inek (*para aduma*) doğdu ve bu sayede onun satışından çok büyük para kazandı.

Bu olay ne zaman olmuştur?

Baale A-Tosafot, bu olayın II. Bet-Amikdaş döneminde meydana geldiğini yazmaktadırlar. Bunu nereden biliyorlardı? Çünkü I. Bet-Amikdaş döneminde hiç *para aduma* kesimi yapılmamış, II. Bet-Amikdaş'ı inşa eden Ezra A-Sofer'in dönemine kadar hep Moşe Rabenu'nun hazırlamış olduğu *para adumanın* külleri kullanılmıştır.

Güneş ve Ay Mucizesi

Yaprak

25

Yeoşua bin Nun için müthiş bir mucize gerçekleşmişti. Erets-Yisrael'de Emorilerle savaştığı zaman, çöken karanlık nedeniyle savaşı yarıda kesmek zorunda kalmaması için güneş gökyüzünde sabit durmuş ve uzun saatler boyunca batmamıştı.

Peygamber bu olayı şöyle tarif etmektedir: “*Ulus düşmanlarının hakkından gelene kadar güneş bekledi ve ay [yerinde] durdu – Sefer A-Yaşar'da yazılı değil mi bu?*” (Yeoşua 10:13). İlk kısım anlaşılıyor. Yeoşua düşmanlarının hakkından gelene kadar güneş ve ay yerlerinde sabit kalmışlardır. Ama pasuğun devamındaki “*Sefer A-Yaşar'da yazılı*” ifadesi ne anlama gelmektedir? *Sefer A-Yaşar* nedir?

Bu ifade, “*yeşarim*” (dürüstler) olarak adlandırılan kutsal Atalarımızın başlarından geçenlerin anlatıldığı Bereşit kitabını belirtir.

Peki, ne yazılıdır Bereşit kitabında?

Yaakov Avinu, oğlu Efrayim için “*soyu uluslar arasında ünlenecek*” (Bereşit 48:19) demiştir. Bu sözler, Efrayim'in soyunun tüm uluslar içinde ünleneceğini belirtmektedir. Yeoşua bin Nun Efrayim kabilesine mensuptu ve güneş ve ay uzun saatler boyunca yerlerinde sabit durunca bu tüm dünyada büyük bir gürültü koparmış ve böylece Yeoşua bin Nun halklar arasında nam salmış, herkes ondan çekinmeye başlamıştır.

Şimdi Düşük Olan, Sonunda Yükselecektir

Roma İmparatoru Adrianos'un kız kardeşinin oğlu Onkelos'un kalbinde, Yahudiliği kabul ederek Yisrael halkına katılma yönünde güçlü bir arzu uyanmıştı. Ama Onkelos, böyle bir davranış karşısında dayısının verebileceği tepkiden çekiniyordu. Hiç şüphe yoktu ki, Adrianos öfkelenip küplere binecekti ve bir imparator öfkeleni mi... bu çok

tehlikeli olabilirdi.

Onkelos dayısına geldi ve ona bir haber verdi: “Dünyaya açılıp ticaretle uğraşacağım!”

“Sana veremeyeceğim eksik bir şeyin mi var ki?” diye sordu dayısı hayretle. “Eğer gümüşe, hatta altına ihtiyacın varsa, işte hazinelerim önünde açık!”

**Hahamlarımızdan
MAASELER**

Devamı
33'te

Suçlulardan Korunmak İçin Öğüt

Yaprak
26

Hahamlarımız, suç işleyen insanlarla karşı karşıya kalan biri için bazı tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Bir kişi yolda tek başına yürürken, yanına pek de iyi olmayan niyetlere sahip bir adam ilişirse, bu adamın, kişinin sağında kalmasına gayret etmelidir. Bu sayede, eğer yabancı ona bir şey yapmaya kalkışırsa bu kişi onu sağ

eliyle durdurmaya hazır olacaktır. Eğer yokuş aşağı yürüyorlarsa, yolcu arkadan yürümeye gayret etmelidir, çünkü yabancı arkada olursa onu itip dik yokuştan aşağı yuvarlanmasına sebep olabilir. Eğer yokuş yukarı yürüyorlarsa, bu kez tam tersine, yolcu önde olmalıdır ki yabancı onu arkaya doğru itmesin.

Kişi, suça meyilli olabileceğinden şüphelendiği birinin önünde eğilmemelidir; böylece yabancı kişi bunu ona saldırmak için bir fırsat olarak kullanamayacaktır.

Eğer yabancı ona “Nereye gidiyorsun?” diye sorarsa, normalde gitmekte olduğu yerden daha uzağa gittiğini söylemelidir. Örneğin eğer Yerusalayim’den Bene Berak’a doğru gitmekteyse, “Hayfa’ya gidiyorum” demelidir. Neden? Çünkü şimdi yabancı, planladığı kötülüğü yapmak için yeteri kadar zamanı olduğunu düşünecek, bu sayede, daha sonra saldırmayı düşünerek ona Bene Berak’a kadar olan yol boyunca saldırmamayı tercih edebilecektir. Bu da yolcuyu, Bene Berak’a kadar koruyacak, şehre girdiği zaman da güvende olacaktır.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

12. yüzyılda yaşamış önde gelen Provence hahamlarındandır. İspanya'nın Gerona şehrinde doğmuştur ve genç yaşta, anne ve babasıyla birlikte Fransa'nın Provence bölgesine yerleşmiştir. Raza, yazmış olduğu “*Sefer A-Maor*” adlı kitap nedeniyle “*Baal A-Maor*” adıyla da tanınır. Bu kitapta Raza, Rif'in (Rabi Yitshak Alfasi) *alaha* kararlarıyla tartışır ve onunkilerden farklı bakış açıları öne sürer. Kitap iki kısma ayrılmıştır: *Masehet Berahot*, *Seder Moed* (Mişna ve Gemara'nın “Bayramlar” Faslı) ve *Masehet Hulin*'i ele alan “*A-Maor A-Katan*” ve *Seder Naşim* (“Kadınlar” Faslı) ile *Seder Nezikin*'i (“Zararlar” Faslı)

ele alan “*A-Maor A-Gadol*”.

Raza'nın Rif hakkındaki eleştirel yaklaşımı, Raavad ve Ramban gibi büyük Yisrael otoriteleri arasında kendisine karşı bir muhalefetin uyanmasına sebep olmuştur. Bu otoriteler, Rif'e karşı öne sürülen tezleri çürütme amacıyla kendi eserlerini yazmışlardır. Hatta bazıları, Raza'nın bu ihtilaf nedeniyle Lunel kentini terk etmek zorunda kaldığı görüşündedir.

Tora üzerindeki uzmanlığının yanında, Raza, astronomi, felsefe ve edebiyat alanlarındaki bilgisiyle de tanınmıştır. Hatta Raza, bazıları *tefila* kitaplarına girmiş olan çeşitli manzumeler de yazmıştır.

**Rabi Zeharya
A-Levi [Raza]
[Baal A-Maor]
(12. yüzyıl)**

Yılan ve Şifacı

Yaprak

27

Tannaim Dönemi'nde bir kişi bir yılan tarafından sokulmuş ve hastalanarak ölümün eşiğine gelmişti. Yaakov adında *epikores* (kâfir) bir şifacı bunu duyunca onu tedavi etmeye geldi, ama hastanın amcası olan Rabi Yişmael şifacının onu tedavi etmesine izin vermedi, çünkü Hahamlarımız *epikores* biriyle hiçbir ilişki kurulmamasını öngörmüşlerdir; hatta böyle birinden tedavi almak da yasaktır, çünkü bunda *hilul A-Şem* (Tanrı'nın İsmi'nin kutsiyetinin ihlal edilmesi) ögesi vardır. Sonunda Rabi Yişmael'in yeğeni öldü ve Rabi Yişmael, "Hahamlarımızın sözlerini yerine getirmeye nail olan bu müteveffaya ne mutlu! Aksine, Hahamların sözlerine aykırı davranan kişinin hakkı, bir yılan tarafından sokulmaktır" dedi.

Gemara bir soru sorar: Bu şifacı, yılan sokmasını tedavi etmeyi biliyordu. Öyleyse hastanın, Hahamlarımızın sözlerine aykırı davranma sonucunda bir yılan tarafından sokulabileceğinden endişe etmesine ne gerek vardı? Hahamlarımızın sözlerine aykırı davranarak şifacının kendisini tedavi etmesine izin verebilir, daha sonra bu nedenle bir yılan tarafından sokulsa bile, bu şifacı onu tekrar iyileştirebilirdi!

Gemara şöyle cevap vermektedir: Eğer bir yılan onu Hahamların sözlerine aykırı davrandığı için soksaydı, onu dünyada kimse tedavi edemezdi!

Rabi Abau

Yaprak

28

Bu yapraktaki *Gemara*, Rabi Abau'yla ilgili bir olaydan bir *alaha* öğrenmektedir. Bu da bizim, Rabi Abau hakkında biraz ayrıntılı bilgi edinmemiz için güzel bir vesile.

Amora Rabi Abau, Kesarin (Kesarya) şehrinde *roş yeşiva* ve *dayan* görevindeydi ve halk kitlelerine *deraşa* konuşmaları yapardı. Onun adıyla aktarılan öğretilerden birine göre "Dünya sadece ve sadece kendisini sanki yokmuş gibi yapan [yani tevazu içinde davranan] kişi sayesinde devamlılığını sürdürür".

Rabi Abau, Kutilere karşı çetin bir mücadele vermiş ve onları Yisrael halkından ayırarak, tamamen birer yabancı sayılmalarına hükmetmiştir (Kutiler için bkz. II. Kitap, sayfa 18, III. Kitap, sayfa 65 ve 281).

Oğlu Rabi Hanina'ydı. Rabi Abau onu Teverya'da öğrenime göndermiş ve sonunda Rabi Hanina Kesarin'deki *alaha* otoritesi olarak babasının yerini almıştır.

Rabi Abau vefat ettiğinde Kesari şehrinde bulunan sütunlardan, sanki onun vefatı nedeniyle ağlıyorlarmış gibi, sular sızmıştır.

Şimdi Düşük Olan, Sonunda Yüksелеcektir (devam)

"Derdim para değil sevgili dayıciğim" diye cevap verdi Onkelos. "Dünyayı tanımak, yeni fikirlere aşına olmak ve ticareti deneyimlemek istiyorum."

"Ama sana fikir danışmak istiyorum" diye devam etti Onkelos. "Neyin ticaretini yapmama değer?"

"Git, şu anda talebi olmayan, fiyatı düşük olan, insanların önem vermediği bir mal bul ve özellikle onunla uğraş! Şimdi talebi düşük olan malın fiyatı ileride mutlaka yükselinecektir ve o zaman kazançlı çıkarsın!"

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
35'te

Berberlik *Alahaları*

Yaprak

29

Talmud boyunca birçok farklı konuda çeşitli *alahalar* yazılıdır.

Bu yaprakta *Gemara*, saçlarını bir putpereste kestiren biriyle ilgili bir *alaha* ve bir putperestin saçlarını tıraş eden Yahudi bir berberle ilgili bir *alaha* öğretmektedir.

Bu konuda ne tür *alahalar* olabilir?

Gemara, bir putperest tarafından tıraş edilen bir kişinin mutlaka ayna karşısında olmaya

özen göstermesi gerektiğini söylemektedir. Zira putperest kişinin aniden Yahudi'ye saldırarak onu öldürmeye karar verebileceği yönünde bir endişe vardır. Bu nedenle, tıraş olan kişi, olası her türlü duruma hazırlıklı olmak için sürekli olarak aynadan berberi gözlemelidir.

Bazı putperestler, kafalarındaki bir saç tutamını özellikle putperest tapınmaya yönelik amaçlarla uzatırlardı. Yahudi bir berber, böyle bir putperesti tıraş ediyorsa, putperestliğe adanan bu saç tutamı ile etrafı haricinde kafanın diğer her yerini tıraş edebilir. Ama bu saç tutamının etrafındaki bölgeyi tıraş etmesi yasaktır, çünkü bunu yaptığı takdirde putperestlik için özellikle uzatılmakta olan saç tutamını daha belirgin hale getirecektir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Fransa'nın Provence bölgesinde yaşamış, önemli bir "*Baale A-Tosafot*" mensubudur. Rabi Yeonatan, Rif'in *alaha* kitabı için uzun ve kapsamlı bir açıklama eseri oluşturmuştur. Bu eser, *posekler* (*alaha* kararı vermekle yetkili otoriteler) tarafından çokça alıntılanır, ama günümüze bu eserin sadece küçük bir kısmı ulaşmıştır. Rabi Yeonatan Rambam'la yazılı iletişimde bulunmuştur ve ikisi birbirini çok takdir ederdi.

Rambam'a karşı çıkarılan bir polemikte Rabi Yeonatan onun yanında taraf tutmuş, hatta Rambam'ın "*More A-Nevohim*" (Şaşırılmışlar İçin Rehber) adlı eserinin Rabi Şemuel ibn Tibon tarafından tercüme edilmesini de desteklemiştir.

"*Şevet Yeuda*" kitabında, Rabi Yeonatan'ın, "*Baale A-Tosafot*" mensubu otoritelerin Erets-Yisrael'e *aliya* yapması çerçevesinde, üç yüz hahamla birlikte Erets-Yisrael'e geldiği anlatılmaktadır.

Lunel'li
Rabi
Yeonatan
(1135-1211)

Pişmiş Şarapta Özel Olan Ne?

Yaprak

30

Putperestler bir miktar şarap alıp onu putlarının onuruna sallarlardı veya dökerlerdi. Bu şaraba “*yen neseh*” (dökme [=neseh] ibadetinde kullanılan şarap [=yayin]) adı verilir. *Yen neseh*ten faydalanmanın yasak olduğu herkesçe bilinir. Hahamlarımız bu yasağı genişletmişler ve Yahudi olmayanlara ait her türlü şarabın da yasak olmasına hükmetmişlerdir. Hatta bir Yahudi’ye ait olan şaraba yabancı biri dokunursa bu şarap bile yasak hale gelir.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, yabancı birinin dokunduğu “pişmiş” bir şarabın (*yayin mevushal*) yasak hale gelmediğini öğretmektedir.

Normal şarapla pişmiş şarap arasında ne fark vardır?

Riṣonim Dönemi otoriteleri bu konuda iki sebep yazmışlardır:

Meiri’nin (yaprak 29b) açıklamasına göre, pişme işlemi sırasında şarabın niteliği biraz düşer ve artık kaliteli bir şarap olmaktan çıkar. Hahamlarımız bu nedenle böyle bir şarabı yasağın dışında bırakmışlardır.

Roş (2:12) Hahamlarımızın yaygın olmayan şarap türlerini bu yasağın dışında bıraktıkları ve pişmiş şarabın bu nedenle yasağa dâhil edilmediği görüşündedir.

Yiyecek Ürünleri Üzerindeki Mühürler

Yaprak

31

Herkes şarap şişelerinin metal bir kapak veya bir mantarla kapatılıp, üzerinin de naylon veya plastik bir kılıfla sıkıca örtüldüğünü fark etmiştir. Bunu yapmalarının sebebi nedir?

Gemara’nın anlattığına göre Hahamlarımız, yabancı birinin erişebileceği ve *kaşer* olmayan bir benzeriyle değiştirebileceği yiyecek ve içecek maddelerinin mühürlenmesi yönünde bir kanun çıkarmışlardır. Mühür koyulduğu zaman, yiyecek veya içeceğin sahibi bu mührün açılıp açılmadığını görebilecek ve mühür bozulmamışsa onu iç rahatlığıyla kullanabilecektir.

Bu her türlü yiyecek ve içecek türü için geçerlidir. *Kaşer* olma niteliklerini korumak için bir mühür gerekir. Ama Hahamlarımız, balık, et ve şarap için daha katı bir yolu öngörmüşlerdir. Bunlar için tek bir mühür yeterli görülmez, iki mühür birden gerekir. Bu ürünler pahalıdır ve bir yabancı kaliteli bir tavuk veya şarabı arzulayıp, onu alarak yerine başka bir tavuk veya şarap koyma fikrinin cazibesine kapılabilir. Bu nedenle eğer yalnızca tek bir mühür olursa yabancıların bunu açıp, içindeki *kaşer* yiyecek veya içeceği, kendisine ait bir yiyecek veya içecekla değiştirebileceği ve üzerine sahte bir mühür vurabileceğinden endişe edilir. Bu nedenle Hahamlarımız et, balık ve şarap için iki mührü gerekli görmüşlerdir.

Şimdi Düşük Olan, Sonunda Yüksелеcektir (devam)

Onkelos, dayısının akıllıca sözlerini dinledi, kendisine biraz yolluk hazırladı ve uzun bir yolculuğa çıktı... Erets-Yisrael’e doğru! Onkelos hiç vakit kaybetmedi ve hemen, aralıksız olarak Rabi Eliezer ve Rabi Yeoşua’dan Tora öğrenmeye başladı. Gece-gündüz büyük bir kararlılık ve devamlılıkla, müthiş bir gayret sarf ederek öğrendi, yavaş yavaş

ilerledi ve sonunda kutsal Tora’mızın derin sırlarını anlamaya başladı. Kendini Tora öğrenimine o kadar vermişti ki, bu yöndeki gayretleri nedeniyle Onkelos’un yüzü değişti ve rengi soldu.

Aradan yıllar geçti. Onkelos artık dayısı Adrianos’tan çekinmiyordu. Gelip dayısının huzuruna çıktı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
37’de

Sirke Bilmecesi

Yaprak

32

Melamed Rabi Şimşon süratle sınıfa girdi. “Sevgili çocuklar! Eve döndüğünüz zaman anne ve babanıza *Masehet Avoda Zara*’nın 32. yaprağına dayanan şu soruyu sorun: Aynı yiyeceği yemek nasıl olur da bazen yasak bazen serbest olabilir?” Rabi Şimşon devam etti: “Cevapları yazılı olarak getirmenizi rica ediyorum, çünkü şüphesiz, soruya çok sayıda öğrenci cevap vermek isteyecektir.”

Ertesi gün Rabi Şimşon ruhunda büyük bir huzur duygusu hissetti. Çocukların hepsi aynı cevapla geri dönmüştü:

Rav Yosef *Gemara*’da, bir yabancidan, şarap haricindeki bir içkiden elde edilmiş sirke satın almanın yasak olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi, yabancının bu sirkenin içine şarap posası karıştırmış olabileceğine dair endişedir ve önce de gördüğümüz gibi, yabancılara ait şarabı kullanmak yasaktır.

Rav Aşe buna bir ekleme yapar: Eğer bu sirke, bu yabancı satıcıya ait bir fiçinin içindeyse, o zaman sirkeyi satın almak serbesttir, çünkü posa sirkeyi bozar ve sirke uzun bir süre boyunca bu fiçide kaldığı için, satıcı fiçinin içine posa karıştırmayacaktır. Dolayısıyla bir yabancidan bu tip bir sirkeyi satın alma yasağı sadece, satıcı bu sirkeyi, onu içinde uzun bir süre boyunca tutmadığı bir kaptan veriyorsa geçerlidir.

Gasp edilen Tulumlar

Yaprak

33

Bir keresinde *Amora* Rav Yitshak bar Yosef *bet midraşa* geldi ve orada Tora öğrenenlere “Hocalarım ve Ravlarım!” dedi. “Başımdan geçen şu olayı dinleyin ve benim için bir *alaha* kararı verin:

“Olay şöyle meydana geldi:

“Elimde deri tulumlar vardı ve yabancı biri gelip onları benden zorla aldı, içlerine şarap doldurdu ve onlarla işi bittikten sonra tulumları bana iade etti. Soru şöyle: Bildiğimiz gibi yabancıların şarabını içmek yasak. Bu nedenle tulumların içine kendi şarabımı koyamayacağım gayet açık; çünkü tulum, yabancının şarabını özümsemiş durumda. Acaba bu tulumları tekrar *kaşer* hale getirebilir miyim?”

Kim Kimdir?

Yisrael’in Büyükleri

Tüm nesillerdeki en büyük hahamlardan biridir. Rambam aynı zamanda “*A-Neşer A-Gadol*” (büyük kartal) diye adlandırılmıştır ve kendisi hakkında “*MiMoşe Ad Moşe Lo Kam KeMoşe*” (Moşe’den [=Moşe Rabenu] Moşe’ye [=Rambam], Moşe [Rabenu] gibisi çıkmadı) denmiştir. Rambam İspanya’da doğmuştur, ama oradaki fanatik Araplar yüzünden genç yaşta ailesiyle birlikte oradan kaçmak zorunda kalmıştır. Önce Fas’a kaçmış ve daha sonra Erets-Yisrael’e çıkmış, en sonunda Mısır’a yerleşmiştir. Rambam’ın en önemli eseri, aynı zamanda “*A-Yad A-Hazaka*” diye de anılan “*Mişne Tora*” adlı kitaptır. Rambam bu kitabında Yahudiliğin her alanını ilgilendiren *alaha* kararları vermiştir.

Rambam büyük bir haham olmanın yanında, aynı zamanda bir doktor, bilim adamı ve ünlü bir filozoftu ve “*More A-Nevohim*” (Şaşırmışlar İçin Rehber) adlı felsefi kitabı yazmıştır. Bu eserinde Yahudilik inancını felsefe ve mantığa göre açıklamıştır. Diğer eserleri arasında *Mişna* açıklamaları, *Sefer A-Mitsvot* (*Mitsvalar* Kitabı), tıpla ilgili eserler ve başka kitaplar da vardır. Diaspora çapındaki tüm Yahudi cemaatleri ona sorularla ve yardım istekleriyle başvururlar ve Rambam onlara mektuplarla cevap vererek rehberlik ederdi ki bu da ona duyulan hayranlığı arttırmaktaydı.

Rambam’ın *alaha* kararları, felsefi fikirleri ve saygın kişiliği, Yisrael halkını etkilemeye günümüze kadar devam etmektedir.

**Rabi
Moşe ben
Maymon
[Rambam]
(1138-1204)**

*Bet midraştakiler arasında Rabi Yirmeya da vardı. Rav Yitshak’a şöyle dedi: “Rabi Ami tam da buna benzer bir olayda bir *alaha* talimatı vermiş ve tulumların üç gün boyunca suyla doldurulması gerektiğini söylemişti. Rava da buna her gün suyun değiştirilmesi gerektiğini eklemişti. Bu üç günün sonunda şarabın tadı giderilmiş olur ve artık hissedilmez.”*

“Gezera” ve “Takana”lar

Yaprak

34

Bu yapraklarda *Gemara* kutsal Hahamlarımızın koydukları çeşitli *takanalar* ele almaktadır. Biz de bu yazımızda bu *takanalar*la ilgili önemli bazı bilgilere yer vereceğiz.

“*Takanot Hazal*” (Hahamlarımızın *takanaları*) terimi çokça kullanılır. Ama Rambam (*Mişna* açıklamalarının önsözünde) Hahamlarımızın koydukları (*DeRabanan*) kanunları iki kategoriye ayırır: “*Gezera*”lar ve “*takana*”lar.

“*Gezera*”lar, Tora’nın yasaklarının ihlal edilmesini önleme amacıyla konan tedbir amaçlı ek yasaklamalardır. Örneğin Şabat günü, Yahudiler için yasak olan bir işi yapmasını Yahudi olmayan birinden istemek yasaktır. Hahamlarımız bu yasağı, bir Yahudi’nin yasak bir işi Yahudi olmayan birine yaptırabildiği takdirde zaman içinde aynı işi kendisinin de yapmaya başlaması ve bu şekilde doğrudan Tora’nın yasağını ihlal etmesi olasılığını önleme amacıyla öngörmüşlerdir. Bu bir *gezeradır*.

“*Takana*”lar ise, Tora’nın belirli bir *mitsvası*yla veya yasağıyla bağlantılı olarak öngörülmüş olmayan, kendi başlarına belli birer amaç güden uygulamalardır. Örneğin; Hanuka kandillerinin yakılması, Purim’de uygulanan *mitsvalar*, bir erkeğin, evlilik belgesi olarak eşine bir *Ketuba* yazması gibi kurallar birer *takana*dır.

Moşe Rabenu bile kendi döneminde *takanalar* koymuştur. Bunların arasında bir gelin ve damadın yedi gün kutlama yapmaları, ölen bir kişinin ardından yedi gün boyunca yas tutulması ve daha birçok *takana* vardır.

Eskiden Peyniri Nasıl Yaparlardı?

Yaprak

35

Bu yaprakta, Hahamlarımızın, Yahudi olmayan biri tarafından hazırlanmış olan bir peyniri yemeyi yasakladıkları belirtilmektedir. Neden? Şemuel şöyle der: “Çünkü peyniri, bir *nevelan*ın (hayvan leşi) iškembesinin içinde mayalarlar.”

Tam olarak neden bahsedildiğini bilmek ister misiniz? Buyurun:

Hayvanlar öldükten sonra birçok farklı amaçla kullanılır. Et – yenir. Deri – ayakkabı ve başka eşyaların üretiminde kullanılır. Bunun gibi başka birçok kullanım söz konusudur. Bu kullanımlardan biri de, peynir üretimi için bir buzağının iškembesini kullanmaktır. Buzağının ölümünden sonra iškembesi çıkarılıp içine süt konurdu ve bir süre sonra bu süt peynire dönüşürdü.

Herhalde sütü neden özellikle bir buzağının iškembesinin içine koyduklarını merak ediyorsunuzdur. Böyle yapılır, çünkü iškembenin içinde, sütün peynire dönüşmesine yardımcı olan bazı enzimler vardır.

Hahamlarımızın Yahudi olmayan biri tarafından üretilen bir peyniri yemeyi neden yasakladıkları şimdi kolayca anlaşılacaktır. Kullanılan iškembenin yenmesi yasaktır, zira buzağı gerektiği gibi *şehita* ile öldürülmüş değildir. Ve peynir iškembenin yasak olan tadını aldığı için onu yemek de yasaktır. (Not: Hahamlarımızın koyduğu bu yasak, peynirin farklı yöntemlerle üretildiği günümüzde de yürürlüktedir.)

Şimdi Düşük Olan, Sonunda Yüksелеcektir (devam)

Adrianos onu böylesine solgun ve zayıf bir halde görünce sarsıldı. “Sana ne oldu da yüzün böyle değişti?” diye sordu endişe içinde. “Ticarette kayba mı uğradın? Yoksa birisi sana sıkıntı mı veriyor?”

“Hayır, hayır” diye cevap verdi Onkelos. “Kim Adrianos’un yeğenine kötülük etmeye cüret eder?”

Ama Adrianos, Onkelos’tan ısrarla, başına neler geldiğini ve görünümünün neden böylesine değiştiğini açıklamasını istedi. Onkelos’un çaresi kalmamıştı. Dayısına, sünnet olup Avraam Avinu’nun antlaşmasına katılmaya ve tüm hayatına anlam katan kutsal Tora’yı öğrenmeye nail olduğunu anlattı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
39’da

Yen Neseh

Yaprak
36

Koen ailesinin evinde tatlı bir heyecan hüküm sürüyordu. Üçüzlerin doğumu vesilesiyle iki beşik daha satın almışlardı. *Mazal tov!* Bir işçi beşikleri yukarı getiriyordu. Baba, çocukları sessizce uyardı: “Mutfak tezgâhının üzerinde açık bir şarap var. Dikkat edin bize yardımcı olan bu beyefendi ona dokunmasın.”

“Neden?” diye sordu çocuklar.

“Gittikten sonra açıklayacağım” dedi baba.

İşçi gittikten sonra baba açıklamaya başladı: “Hepinizin bildiği gibi *yen neseh* içmek veya ondan yararlanmak Tora’ya göre yasaktır. *Yen neseh*, putperestlerin putperest ibadetin bir parçası olarak döktükleri şaraptır.

“Hahamlarımız buna ek olarak, Yahudi olmayan bir kişiye ait şarabı da yasaklamışlardır. Bu *gezeraya* ‘*setam yenam*’ (onların normal şarabı) adı verilir. Başka bir deyişle, putperest amaçlarla kullanılmayan şarap kastedilmektedir. Bunun da ötesinde Hahamlarımız, bir Yahudi’ye ait açık bir şaraba Yahudi olmayan biri dokunduğu takdirde bu şarabı da yasaklamışlardır. Neden? Bunun amacı, asimilasyonu önlemektir. Yahudiler yabancılarla şarap içmeye başlarsa, onlarla samimiyeti ilerletmeleri ve sonunda karışık evlilikler yapmaları olasılığı vardır ki bu Yahudilik için büyük bir tehlike arz eder.”

Yine de bir soru sorulabilir: Mesele sadece aradaki samimiyeti mesafeli bir düzeyde tutmaksa, “*setam yenam*”ı sadece içmeyi yasaklamak yeterli olurdu. Hahamlarımız neden bu şaraptan faydalanmayı da yasaklamışlardır?

Roş (Rabenu Aşer) bunu şöyle açıklar: Putperestler dokundukları her şarabı putperest ibadetin bir parçası olarak dökmeyi de âdet edinmişlerdi. Bu nedenle Hahamlarımız normal bir şaraptan faydalanmayı da yasaklamışlardır.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Roş yeşiva (yeşiva başkanı), *posek* (alaha otoritesi), *parşan* (açıklama otoritesi) ve *mekubal* (Kabalist). Fransa'nın Posquières kentinde yaşamıştır. Döneminin en büyük *mekuballer*inden biri olarak kabul edilir ve bazı açıklamalarında, *Ruah A-Kodeş*'in (Kutsiyet Ruhu) onun *bet midraş*ında açığa çıktığı belirtilmektedir.

Başlıca eseri, Rambam'ın “*Mişne Tora*” eserine yazdığı eleştirilerdir. Bu eleştirilerinde birçok örnekte Rambam'ın kararlarından farklı olan görüşünü belirtir. Bunun yanında “*Sefer A-Maor*”a karşı görüşlerini belirten bir eser de

yazmış, burada Rif'in sözlerini Raza'nın eleştirilerine karşı savunmuştur. Bu eleştiri eserleri nedeniyle “*Baal A-Asagot*” (Eleştirilerin Sahibi/Üstadı) diye anılmaya başlamıştır.

Raavad, hemfikir olmadığı otoritelere karşı keskin bir dil ve sert ifadeler kullanmaktan çekinmemiştir. Fransa'daki *Baale A-Tosafot* ekolü mensuplarının analiz yöntemlerine ve Rambam'ın yaklaşımında görülen, Tora harici ilimlerin öğrenimine karşı çıkmıştır. Eleştirilerinin dışında Raavad, bazı *masehetler* için açıklamalar ve başka eserler de yazmıştır.

Rabi
Avraam
ben David
[Raavad]
(1120-1198)

Bişule Goyim

Yaprak
37

Önceki yazımızdan hatırlıyorsunuzdur. Koen ailesinin evinde çocuklar mutfakta durmuş şaraba bekçilik ediyorlardı.

İşçi beşikleri yerlerine kurmayı tamamladı ve Bay Koen'in kendisine önerdiği üzere biraz meşrubat içmek için mutfaka girdi. Ailenin onun için hazırladığı taze portakal suyunu içerken, işçi ocağın üzerindeki tencerelerden birinin ateşinin sönmüş olduğunu fark etti. Anlaşılan yemeğin kokusunu hissetmişti; ateşin zamansız söndüğünü anlayınca onu tekrar yakıtı ve mutfaktan dışarı çıktı. Bay Koen bunu görmüştü. Hemen mutfaka girerek tencerenin altındaki ateşi tekrar söndürdü.

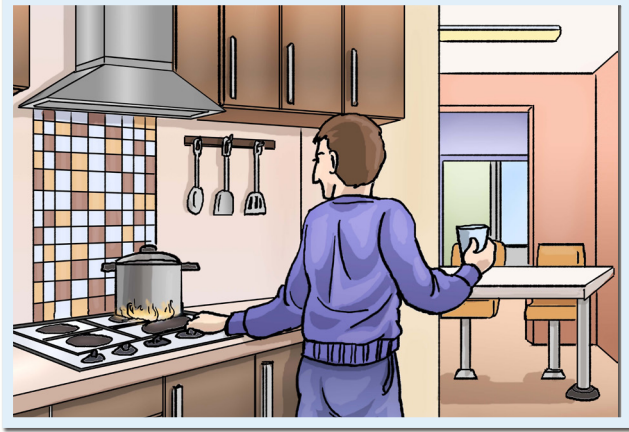
İşçi gittikten sonra baba çocuklarına “bişule goyim” (veya “bişule nohrim”. Yabancıların pişirdiği yemek) *gezerası* hakkında açıklama yaptı: “Hahamlarımız, Yahudi olmayan bir kişinin pişirdiği yemeği yemeyi, bu yemeğin *kaşer* olduğundan ve içinde örneğin et-süt karışımı kullanılmadığından veya *kaşer* olmayan bir yiyecek maddesi içermediğinden eminsek bile, yasaklamışlardır. Bu yasağın amacı da asimilasyonun ve karışık evliliklerin önüne set çekmektir.”

Yosi sordu: “Ama işçi yemeği pişirmedi ki. Sadece altındaki ateşi yakıtı!”

“İyi bir soru sordun” dedi babası. “Bir tencerenin altındaki ateşi yakmak da pişirmenin başlangıcı sayılır. Zaten ben de tencerenin içindeki yiyeceğin pişmeye başlamasına fırsat vermemek için hemen gidip onun yakıtı ateşi söndürdüm.”

“Peki, ya Yahudiler, Yahudi olmayan hiç kimsenin yaşamadığı bir yerde yaşıyorlarsa ve Yahudi olmayan biri oraya rastgelmiş ve yemek pişirmişse ne olur? O zaman da mı yasaktır? Ne de olsa böyle bir yerde yakınlaşma ve asimilasyon tehlikesi yok.”

“Evet, yasak böyle bir durumda da geçerli. Çünkü Hahamlarımız bu yasağı koydukları zaman her ne kadar belli bir sebep göstermişlerse de, bu sebebin geçerli görünmediği durumları kuralın dışında bırakmamışlardır” (“*Şulhan Aruh*” ve Rema, *Yore Dea* 112:1).

Şimdi Düşük Olan, Sonunda Yükselecektir (devam)

Duydukları Adrianos'un hiç hoşuna gitmemişti. “Sana böyle davranma fikrini kim verdi? Seni böylesine garip bir davranışa kim sürükledi?” diye sordu.

“Bana bu tavsiyeyi veren sensin sevgili dayıcığım!” diye cevap verdi Onkelos kesin bir ifadeyle.

“Ben mi?!” diye köpürdü Adrianos. “Sen benimle alay mı ediyorsun?!”

“Hayır! Sen bana şu anda düşük

durumdaki bir malla uğraşmamı söylemiştin. Şu anda dünyada Yisrael halkından daha düşük durumda olan bir halk daha var mı? Bu nedenle Yisrael halkının en sonunda yükselineceğini anladım ve hem bu halka hem de Tora'sına bağlanmaya karar verdim.”

Adrianos başını eğdi. Bu cevap karşısında diyecek bir şeyi yoktu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

İp Koptu; Üçüzler Şokta

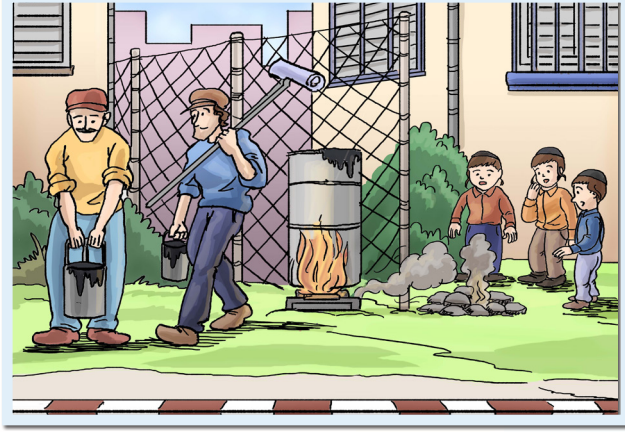
Yaprak

38

Koen ailesinin üçüz çocukları doğal birkaç yıl olmuştu. Doğdukları zaman babalarının diğer kardeşlere öğretmiş olduğu *alahayı* şimdi onlara da öğretmişlerdi: Yahudi olmayan bir kişi tarafından pişirilen yemeği yemek yasaktır.

Günlerden bir gün, binanın çatısını ziftle kaplamak için bir grup yabancı işçi geldi. İşçiler, üzerine zift varilini yerleştirmek üzere bir ateş yaktilar. Ama farkına varmadıkları bir şey vardı. Tel örgülerin diğer yanına üçüzler birkaç kömür parçası dizmişler, üzerine de patates koymuşlardı. Babaları gelip bunu yakacak ve birlikte üzerinde patates közleyeceklerdi. Ne var ki işçilerin yaktığı ateş bu kömürleri de tutuşturmuştu. Üçüzler hemen babalarına koştular: “Baba! Bu ateşte közlenen patatesleri yiyebilir miyiz? Bu *bişule nohrim* sınıfına girmiyor mu?”

“Afiyetle yiyin” dedi babaları ve açıkladı: “Bu yaprakta öğrendiğimiz *Gemara*’da Rabi Yohanan, eğer Yahudi olmayan kişi ateşi yemek pişirme amacıyla yakmamışsa, bu ateşte pişirilen yiyeceği yemekte bir sakınca olmadığını söylüyor. Örneğin böyle biri *şehita* ile kesilmiş *kaşer* bir hayvana ait bir parçayı, üzerindeki deriyi temizleme amacıyla ateşin üzerinden geçirmiş ve bu arada et de pişmişse, bu eti yemek serbesttir.”

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Almanya'nın Magentsa (Mainz) şehrinde bir hahamlar ve *posekler* ailesinin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Onun döneminde Yahudiler birçok zulüm ve kovulma olayı ile yüz yüze kalmıştır ve bu nedenle Rabi Eliezer Almanya'nın çeşitli şehirleri arasında göçebe yaşamak durumunda kalmıştır. *Pidyon şevuyim* (tutsakların fidyeyle kurtarılması) konusuna odaklanmış ve Yahudiler uğruna devlet ve kilise nezdinde birçok girişimde bulunmuştur. Başlarda hahamlık yükünü üstlenmek istememiştir, ama sonunda

Köln şehri hahamı olarak babasının yerine geçmiş ve inançlarını terk eden Yahudilere karşı kararlılıkla faaliyet göstermiştir. Yaşlılığında görme kabiliyetini yitirmiştir. Başlıca eseri “*Avi A-Ezri*”, Talmud'un *masehetleri* hakkında *alaha* kararları ve açıklamalar içerir. Tüm bunlara ek olarak Rabi Eliezer “*Aviezer*” adlı bir kitap ve başka eserler de yazmıştır. *Alaha* kararlarının birçoğu nesiller boyunca kabul görmüştür ve *Şulhan Aruh*'taki birçok madde onun bu kararlarını temel alır.

**Rabi
Eliezer ben
Yoel A-Levi
[Raavya]
(1140-1220)**

Büyükbaba İle Süt Alışverişi

Yaprak

39

Büyükbaba Amerika'dan gelmişti.

Evdeki neşe büyüktü. Sevgili büyükbaba, şirin torunlarını görmeyeli beş yıl oluyordu. Sabahın erken saatlerinde torunlar, *Şahrit* (sabah) duasına giden büyükbabalarına eşlik ettiler ve *tefiladan* sonra birlikte bakkala uğradılar. Büyükbabaları onlara güzel şeyler satın almak istiyordu. Anneleri nelere ihtiyaç olduğunu belirten bir liste vermişti: kahvaltı için süt, peynir ve yoğurt. Bunlarla birlikte bakkalın tezgâhına geldiklerinde torunlar, büyükbabalarının okuma gözlüklerini taktığını ve süt ürünleri üzerinde bir şeyler aramaya başladığını fark ettiler.

- Büyükbaba! Ne arıyorsun?

- Sütün "*halav Yisrael*" (Yahudilerin denetimi altında sağılmış süt) olduğunun yazılı olup olmadığını görmek istiyorum. Ha, tabii ya... unuttum. Burada, Erets-Yisrael'de bu konuda denetim var. Ama Diaspora'da biz sütün üzerinde "*halav Yisrael*" yazılı olmasına dikkat ediyoruz. Çünkü Hahamlarımız, Yahudi olmayanlar tarafından bir Yahudi'nin denetimi olmadan sağılmış sütü içmemizi yasaklamışlardır

- Neden?

- Çünkü *kaşer* olmayan bir hayvana ait olan sütü içmek yasaktır ve Hahamlarımız, Yahudi olmayan kişinin, *kaşer* hayvandan sağılmış süte *kaşer* olmayan bir hayvanın sütünü de katabileceğinden endişelenmişlerdir.

Elma Şarabı

Yaprak

40

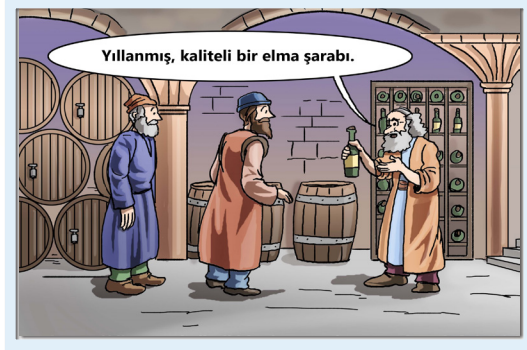
Bir keresinde Rabenu A-Kadoş – Rabi Yeuda A-Nasi – bağırsaklarından rahatsızlanmıştı. Elmadan imal edilmiş bir şarap içtiği takdirde bunun, durumuna yardımcı olacağını biliyordu, ama o sırada sadece Yahudi olmayan biri tarafından üretilmiş bir elma şarabını elde etme olanakları vardı. Rabenu A-Kadoş bu şarabı içmekten kaçındı, çünkü bir tereddüdü vardı.

Neydi tereddüdü?

Daha önce öğrendiğimiz gibi Hahamlarımız, Yahudi olmayanlarca üretilmiş her türlü şarabı içmeyi ve ondan faydalanmayı yasaklamışlardır. Rabi, bu yasağa elma şarabının da dâhil olup olmadığı konusunda tereddüt içindeydi. Rabi "Burada *alahayı* bilen kimse var mı?" diye sordu. Rabi Yişmael şöyle dedi: "Bir keresinde, babam, Rabi Yose, bağırsaklarından rahatsızlanmıştı ve Yahudi olmayan birine ait, yetmiş yıllık kaliteli bir elma şarabı içerek iyileşmişti. Anlaşılan bunda bir yasak yok."

Gidip Yahudi olmayan birinden elma şarabı satın aldılar. Rabi bu şarabı içti ve iyileşti.

Hahamlarımızın yasağı sadece üzüm suyundan üretilmiş yiyecek ve sıvılarla sınırlıdır, zira yasaklamanın temelinde putperestlerin kendi ibadet amaçları için kullandıkları şaraplardan uzak durmak vardır ki onlar da bu amaçla sadece üzüm şarabı kullanırlardı.

MASEHET AVODA ZARA
PEREK 3:
KOL ATSELAMİM

Rahmetli Büyükbabanın Bıraktığı Meyveler

Yaprak

41

Yaşlı ve sevilen büyükbaba, iyi bir ihtiyarlktan sonra vefat etmişti.

Yedi günlük yas dönemi (*şiva*) içinde bir gün şehir dışından teselli etmeye gelen insanlar oldu ve *aveller* (yastakiler) onlara, mutfaktaki sepette duran meyvelerden ikram etmek istediler. Meyveleri getirmeden önce *aveller*den biri, kendilerini teselli etmeye gelen bir hahama sordu: “Sayın Rav! Acaba bu meyveleri kullanabilir miyiz? Belki rahmetli babamız bunlardan *teruma* ve *maaser* paylarını henüz ayırmamıştır?”

Herkes hahamın vereceği cevabı dinlemek için kulak kesildi. Haham şöyle dedi: “Babanızı gayet iyi tanırdım. Tanrı korkusuna sahip biriydi. *Gemara*, vefat eden, Tanrı korkusu sahibi birinin evinde yiyecek maddeleri bulunduğu takdirde, bu yiyecek maddelerinin, yenebilecek hale gelebilmesi için gereken işlemlerden geçirilmiş olduğuna güvenilecebileceğini söylüyor. Çünkü ‘Bir *haverin*, elinin altından düzeltilmiş olmayan bir şey çıkarmayacağına güvenilebilir’ ve insanların *tevel* (gereken *teruma* ve *maaser* paylarının çıkarılmadığı ürün) yeme hatasına düşmelerine meydan bırakmayacağı varsayılır.”

“*Haver*” (dost) sözcüğü, güvenilir ve Tanrı korkusuna sahip insanlar için kullanılan bir terimdir. *Alahalar* ve yasaklar konusunda böyle birine güvenilebilir. Rambam (*Mişna – Demay 2:3* açıklamalarında) *talmid hahamlar* arasındaki *haverliğin*, Göklerin onuruna bir dostluk olduğunu ve bu nedenle “*haverim*” diye adlandırıldıklarını belirtir.

“*Haver*” statüsü geçmişte var olan bir statüydü; ancak günümüzde çeşitli sebeplerle mevcut değildir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Aşkenaz (Almanya) “*Hasid*” grubunun kurucularındandır (Bu, günümüzdeki Hasidizm akımından farklıdır). Tora’nın gizemli ve mistik öğretileriyle çokça uğraşmıştır. Almanya’da yaşamıştır ve gerek kendisi gerekse de öğrencileri için oldukça katı bir tutumu benimseyen talepleriyle ve gerek *alahaların* gerekse de geleneklerin ödünsüz bir şekilde gözetilmesi konusundaki titizliğiyle tanınır. Rabi Yeuda birkaç kitap yazmıştır ve tevazuunun bir sonucu olarak bunları, ismini belirtmeksizin yayınlamıştır. Başlıca eseri, *alaha* sözleri, gelenekler,

musar (etik), *hasidut* ve Tanrı ibadetinde rehberlik öğretilerinden oluşan büyük bir derleme niteliğindeki “*Sefer Hasidim*”dir. Bunlara ek olarak, mistik öğretilere dayanan manzumeler (*piyutim*) ve yazılar da oluşturmuştur. “*Tsavaat Rabi Yeuda E-Hasid*” olarak bilinen bir vasiyet bırakmıştır. Bu vasiyette çeşitli konularda rehberlik ve ikaz sözleri yazılıdır. Günümüzde bile bu rehberlik sözlerine titizlikle riayet edenler vardır, ama bazı görüşlere göre Rabi Yeuda E-Hasid bunları sadece kendi ailesi için yazmıştır.

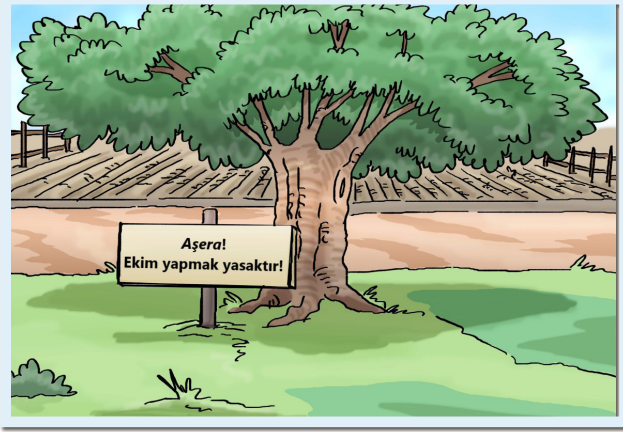
Rabi Yeuda
E-Hasid
(12-13. Yüzyıl)

Hangi Ağaca Tırmanmak Yasaktır?

42

Yaprak Tora, putperest ibadetin hedefi olarak kullanılmış bir objeden faydalanmayı kesin bir ifadeyle yasaklamıştır. Bu tip objelere “heftse avoda zara” (putperestlik objeleri) adı verilir.

Bu yaprakta *Gemara* bazı heftse avoda zara örneklerini ele almaktadır. Bunlardan biri de “aşera”dır – yani, putperestlerin tapınma amacıyla dikmiş oldukları bir ağaç...

Tabii ki bu ağaçtan faydalanmak yasaktır. Ama sadece ağacın meyvelerinden yararlanmak değil, yüksek bir yere ulaşma amacıyla ağaca tırmanmak bile yasaktır. Örneğin eğer bir kişi ağacın üzerine tünemiş bir kuşu yakalamak istiyorsa bu amaçla ağaca tırmanması yasaktır. Bu tırmanma eyleminin yasak olmasının sebebi, tırmanan kişinin ağaçtan faydalanıyor olmasıdır.

Gemara, ağacın altına sebze ekimi yapmanın da yasak olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi, yazın ağaç dallarının gölgesinin sebzelere yarar sağlamasıdır; oysa bu dallardan faydalanmak yasaktır. Rabi Yose’ye göre ağacın altına sebze ekmek kış mevsiminde de yasaktır, çünkü sebzeler kışın dökülen ve toprağı besleyen yapraklardan yarar sağlayacaktır.

Bet-Amikdaş’taki Menora Her Zaman Altından mıydı?

43

Yaprak Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, oldukça ilginç bir bilgi vermektedir.

Haşmonaylar Suriye-Yunan imparatorluğu ordularını mağlup edip onları II. Bet-Amikdaş’tan ve Yeruslayim’den kovduktan sonra, kutsal ibadeti bir an önce tekrar yenileyebilme amacıyla Bet-Amikdaş’ı düzenlemeye başlamışlardı.

Moşe Rabenu’nun yapmış olduğu altın *Menora* çok uzun zaman önce düşmanlar tarafından götürülmüştü ve şimdi yeni bir *Menora* yapmak gerekiyordu. O günlerde halk fakirdi ve altından *Menora* üretmek için yeteri kadar maddi olanakları yoktu. Bu nedenle *Menora*’yı, kurşunla kaplanmış demir çubuklardan yaptılar. İşte o kadar fakirdiler. Zenginleştikten sonra gümüşten yeni bir *Menora* yaptılar. Daha da zenginleştiklerinde de tekrar eskisi gibi som altından bir *Menora* yapma olanağına kavuştular.

Günahkâr Ellerin Sonu

Kefar Barkay’lı Yisahar, bir Koen’di ve Bet-Amikdaş’ta Koenlere ait ibadet görevlerini yerine getirme ayrıcalığını yaşamıştır. Yisahar bu saf ibadete dair alahalar konusunda biraz kurnazca davranabileceğini düşündü. Buna bağlı olarak Bet-Amikdaş’taki görevini, Tora bunu yasaklıyor olmasına rağmen, ellerine eldiven takarak yerine getirmeye

başladı. Uzun bir süre bu şekilde davrandı – ta ki günahkâr elleri acı bir şekilde cezalandırılana kadar...

Olay şöyle gelişti: Haşmonay hanedanına mensup olan kral ile eşi kraliçe arasında eskiye dayanan bir tartışma vardı.

Bu fikir ayrılıkları, öğünlerinde yedikleri etin niteliği hakkındaydı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
45’te

Hızlı Koşucular

Yaprak

44

Adoniya, Kral David'in oğullarından biriydi.

Tanah'ın Melahim (Krallar) kitabında, Adoniya'nın, babası David'in ardından kral olmak istediği anlatılmaktadır. David henüz hayattayken, Adoniya, arabasının önünde koşacak elli kişi tayin etmişti. Bu, kral öldükten sonra tahtını miras alması beklenen veliahtın kendisi olduğunu vurgulama amacını taşıyordu.

Gemara, bu elli kişinin, uzun süreli koşu için özel olarak yetiştirildiğini anlatmaktadır. Bu amaçla bu koşucuların dalakları çıkarılmıştı, çünkü dalak koşu sırasında vücuda ağırlık yapar. Bunun yanında, koşucuların ayakları da, acı çekmeksizin uzun süre koşabilmelerini sağlayacak özel bir işleme tabi tutulmuştu.

Gemara ayrıca, David'in sarayında, kimin David hanedanı adına kral olmaya uygun olduğunu belirlemeye yarayan özel bir taç bulunduğunu da anlatmaktadır. Bu taç özel bir kalıba göre yapılmıştı ve yalnızca, başının ortasında yarık benzeri bir girinti bulunan bir kişinin başına düzgün olarak yerleştirilebiliyordu. Bu tacı Adoniya'nın başında denediklerinde tacın onun başına iyi bir şekilde oturmadığı ve dolayısıyla babası David'in tahtını miras alamayacağı görüldü.

Hangi Putperestlik Objesinden Faydalanmak Yasaktır?

Yaprak

45

Melamed Rabi Şimşon yüzünde geniş bir gülümseme ve elinde fotokopi kâğıtları olmak üzere sınıfa girdi. Çocuklar merakla oturdular ve Rabi Şimşon söze başladı: “Bugün size iki *alaha* sunacağım. Biliyorsunuz insanların ilah sayarak taptıkları herhangi bir nesneden faydalanmak yasaktır. Ama bahsettiğim *alahalardan* birine göre, eğer bir putperest, toprağı ilah sayıp ona eğilirse, bu, toprağı bir putperestlik objesi olarak yasak hale getirmez. Diğer *alahaya* göreyse, eğer bir putperest bir kayalıktan taş kesip ona taparsa, bu taşın faydalanmak yasak hale gelir.

“Arada ne fark var?”

Rabi Şimşon çocuklara her iki *alahanın* da yazılı olduğu fotokopi kâğıtlarını dağıttı ve onlara bu yaprakta öğrenilen *mişnaya* bakmalarını söyledi. Birkaç dakika sonra çocukların bazıları cevabı anlamıştı bile:

Eğer bir putperest, kendi üretmemiş ve kendi yapmamış olduğu, önceden var olan bir nesneye taparsa – bu nesneden faydalanmak yasak olmaz. Örneğin bir putperest bir ağacın yanında durup ona ibadet etmeye başlarsa – bu ağaç yasak hale gelmez. Ama eğer dağdan bir taş kesip bu taşla taparsa, o zaman bu taşın faydalanmayı yasak hale getirir, çünkü burada kendi eylemiyle oluşturduğu bir şey söz konusudur.

Sonuç olarak, bir putperestlik objesinin yasak olması için, bunun insan eliyle yapılmış olması gerekir. Ama insanların doğal haliyle taptıkları bir nesne yasak hale gelmez.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Tanah'ı açıklayan büyük otoritelerinden biri ve önde gelen bir dilbilgisi uzmanıdır. Radak, İspanya kökenli, kendisi gibi dilbilgisi uzmanı olan bir aileye mensuptur ve Güney Fransa'daki Provence bölgesinde yaşamıştır. “*Mihlol*” adlı bir dilbilgisi kitabı ve sözlük hazırlamış, bilim ve felsefeyle ilgilenmiştir. En önemli eseri *Tanah*'a yazdığı açıklamalarıdır. Radak *Tanah*'ın metnini basit anlamına göre izah etmiş ve dil, gramer ve sözcüklerin anlamları üzerinde özellikle durmuştur.

Ayrıca *Tanah*'ta anlatılan olaylarla ilgili tarihi ve coğrafi sorulara da değinmiştir. Bazı zamanlarda felsefi açıklamalara da yer vermiş ve *Tanah* metninin öğretmeyi amaçladığı ahlaki anlamları araştırmıştır. Birçok yerde Hristiyanların *Tanah*'a getirdikleri açıklamalarla tartışmıştır. Açıklamaları, kendisi gibi *Tanah*'ı açıklamış diğer önemli otoritelerin açıklamalarını bir araya getiren “*Mikraot Gedolot*” nüshalarında basılmıştır.

**Rabi David
Kimhi
[Radak]
(1160-1235)**

Serpme İşlemi Ne Zaman Yapılmaz?

Yaprak

46

Kutsal ve Mübarek Tanrı bize kutsal Tora'yı vermiş ve Yisrael'in Hahamlarına, yaprak 34'te gördüğümüz gibi, gereken durumlarda *gezera* ve *takanalar* eklemelerini emretmiştir.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*'da, Hahamlarımızın, *takana* ve *gezeralar* koyma yetkileri hakkında bilgi alma fırsatımız var. Hatta Hahamlarımızın bu yetkisi, koydukları kanunlar başka *mitsvaların* yerine getirilmesini engelleyebilecekse bile geçerlidir!

Dikkat edin.

Bir ölü nedeniyle *tame* olan kişi, üzerine *para adumanın* (kızıl inek) küllerinin karıştırıldığı "serpme suyu" serpilmediği sürece arınamaz. *Tame* bir kişinin üzerine bu suyu serpme işlemini Şabat günü yapmak Tora'ya göre yasak değildir. Ama Hahamlarımız bunun yapılmamasını öngörmüşlerdir, çünkü serpme işlemi *tame* kişinin arınmasını sağlamaktadır ve bunda bir *melahaya* benzerlik söz konusudur; zira serpme işlemi, manevi saflık oluşturmaktadır.

Bilindiği üzere, *tame* bir kişi *Pesah-korbanını* gerçekleştirme *mitsvasını* yerine getiremez. Buna rağmen *Gemara*'nın belirttiği üzere, eğer bir kişinin *Pesah-korbanının* gerçekleştirildiği gün olan *Pesah* arifesinde serpme işlemine ihtiyacı varsa, şayet o gün aynı zamanda Şabat'sa, Hahamlarımızın koydukları *gezerayı* ihlal etmeme adına bu işlem yapılmaz. Dolayısıyla bu kişi *Pesah-korbanını* o gün gerçekleştiremeyeceği için, bir ay sonra *Pesah Şeni* günü (14 İyar tarihinde) gerçekleştirecektir.

Mitsva İçin Pasul Olan Yüksek Kaliteli Lulav

Yaprak

47

Bu yazımızda *bet midraşlarda* iyi bilinen bir kavramı öğreneceğiz: "*Yeş dihuy etsel mitsvot, o en dihuy etsel mitsvot*" (*mitsvalarda* ret var mıdır, yoksa *mitsvalarda* ret yok mudur?).

Kulağa biraz karmaşık geliyor değil mi? Aslında hiç de değil!

Korban *alahalarından* birine göre, *Mizbeah*'ın üzerinde sunulma açısından bir kez geçersiz hale gelmiş bir *korban* – bu geçersizliğe sebep olan etken tamamen ortadan kalksa bile hiçbir şekilde gerçekleştirilmez. Yani "*korbanlarda* ret vardır" ve bir *korban* bir kez reddedilmesini gerektirecek bir geçersizliğe düşmüşse, bir daha kullanılamaz.

Korbanlar hakkındaki kural böyledir. Diğer *mitsvalar* söz konusu olduğunda ise *Gemara* şüphe içindedir.

Örnek: Diyelim ki bir putperest bir *lulav* aldı ve ona bir put gibi ibadet etti. Artık bu *lulavdan* faydalanmak yasaktır ve tabii ki bununla *Arbaat A-Minim mitsvasını* yerine getirmek de mümkün değildir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra bu putperest, bir *lulava* tapmanın tam anlamıyla aptallık olduğunu anladı ve onu attı. *Lulavı* attığı andan itibaren *lulav* artık bir "putperest ibadet objesi" olmaktan çıkmıştır ve artık ondan faydalanılabilir. Yoldan bir Yahudi geçti ve kenara atılmış olan *lulavı* gördü. Bu oldukça yüksek kaliteli, güzel, yeşil ve *mitsvada* kullanılmak için gereken standartları en iyi şekilde karşılayan bir *lulavdı*.

Günahkâr Ellerin Sonu (devam)

Kral kalite açısından bir oğlağın eti gibisi olmadığını, bunun en iyi et olduğunu öne sürüyordu. Buna karşılık kraliçe, kuzu etinin hepsinin üstünde ve yemeye en uygun et olduğu yönündeki fikrinde diretmekteydi.

Kral ve kraliçe bu konuda ne düşündüğünü bir Koen'e sormaya karar verdiler. Ne de olsa

Koenlerin işi her gün *korbanları* *Mizbeah*'a çıkarmayı da içeriyordu ve bir Koen de görevi gereği et konusunda mutlaka uzman olmalıydı.

Bu sorunun sorulması için kraliyet sarayında hazır bulunmak üzere seçilen Koen, Kefar Barkay'lı Yisahar oldu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
49'da

Şimdi şüpheli olan konu şudur: Acaba bu *lulavı Arbaat A-Minim mitsvası* için kullanmak serbest midir? Çünkü eğer “*mitsvalarda ret vardır*” ise, o zaman *korbanlar* için geçerli olan kural burada da geçerli olmalıdır. Başka bir deyişle, eğer bir *mitsva* nesnesi, kendisiyle *mitsva* yapabilme olanağından bir kez yoksun kaldıysa, o zaman onunla *mitsva* yapmak bir daha hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Ama eğer “*mitsvalarda ret yoktur*” ise, o zaman putperest kişi şahsen onu attıktan sonra *lulav* da eski kullanılabilirliğine geri döner. *Gemara* işte bu belirsizliği ele almaktadır.

Rav Şešet Neden Acele Etti?

Yaprak
48

Amora Rav Şešet âmâydı ve kendisine hizmet etmek ve onu bir yerden bir yere götürmekle görevli bir *şamaşı* (hizmetkâr, yardımcı) vardı.

Bir gün Rav Şešet, *şamaşı*na “O yere geldiğimiz zaman, ağacın altından geçerken beni çekerek koşmamı sağla!” dedi.

Rav Şešet’in koşmasına sebep olan neydi?

Bahsettiği yerde, yola gölge yapan bir putperestlik ağacı dikiliydi. Putperestliğe dair şeylerden yarar sağlamak yasaktır ve bu nedenle böyle bir ağacın gölgesinde yürümek de yasaktır.

Tüm bunlar, geçilebilecek başka bir yol varsa doğrudur. Ama eğer başka bir yol yoksa bu ağacın altından yürümek de mümkündür. Neden? Çünkü bu yoldan giden kişinin gölgeden faydalanma gibi bir niyeti yoktur; tek istediği, yoldan geçmektir. Ama eğer başka bir yol varsa, özellikle bu yoldan gitmenin amacı gölgeden faydalanmak olarak kabul edilir, çünkü eğer kişinin böyle bir amacı yoksa neden alternatif yoldan yürümemektedir?!

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Aşkenaz hasidlerinin büyüklerinden, bir *mekubal* (Kabalist) ve *posektir* (*alaha* otoritesi). Rabi Yeuda E-Hasid'in öğrencisidir. Önemli bir hahamlar ailesine mensuptur. Rabi Elazar, Almanya'daki ve Kuzey Fransa'daki Yahudi cemaatleri arasında sürekli bir yerden diğerine gitmiş ve sonunda Germayza'da (veya Vormayza; Almanya'daki Worms şehri) Rav olmuştur. Yahudilere karşı çıkarılan pogromlarda çok ağır zulümler görmüş, eşi ve iki kızı gözlerinin önünde katledilmiştir.

Rabi Elazar, kitabı “*Sefer A-Rokeah*” nedeniyle “*A-Rokeah*” diye adlandırılır. Bu unvan onu ismine yönelik ima içerir. (“*Rokeah*” sözcüğünün *gematriya* [=sayısal değer] karşılığı “*Elazar*” ismininki ile aynıdır. Kitap, *alaha* kararları

ve geleneklerin yanında, *musar* öğretileri ve *gematriyalar* da içerir. Rabi Elazar, *Kiduş A-Şem* (Tanrı'nın İsmi'ni kutsal kılma) adına hayatı feda etmenin önemini vurgular ve günah işleme hatasına düşmüş kişiler için *teşuva* yolları konusunda rehberlik sunar. Örneğin bu yollardan biri “*teşuvat mişkal*” (ağırlık *teşuvası*) olarak adlandırılır. Bu, kişinin işlediği günahı aldığı zevke denk ağırlıkta sıkıntıyı üstlenmesi, örneğin oruçlar tutması, bedenini rahattan uzak tutması, hatta ona rahatsızlık vermesi şeklindedir. Rabi Elazar ayrıca Tanrı'ya büyük bir neşe ve heves içinde ibadet etmenin önemini de vurgulamıştır. *Alaha* ve *Kabala* alanlarında başka eserler de yazmıştır.

Germayza'lı
Rabi Elazar
[A-Rokeah]
(1165-1240)

Gemara, önemli bir kişi, örneğin Tanrı korkusuna sahip bir *talmid haham* söz konusu olduğunda kuralın daha katı olduğunu söylemektedir. Böyle biri, başka bir yol yoksa bile, putpereslik ağacının gölgesinden yararlanıyormuş gibi görünmemek için bu ağacın altından koşarak geçmelidir. Rav Şešet işte bu nedenle *şamaşına*, ağacın altından geçtikleri sırada kendisini koşturmasını söylemiştir.

Neden Adam Parayı Nehre Attı?

Yaprak

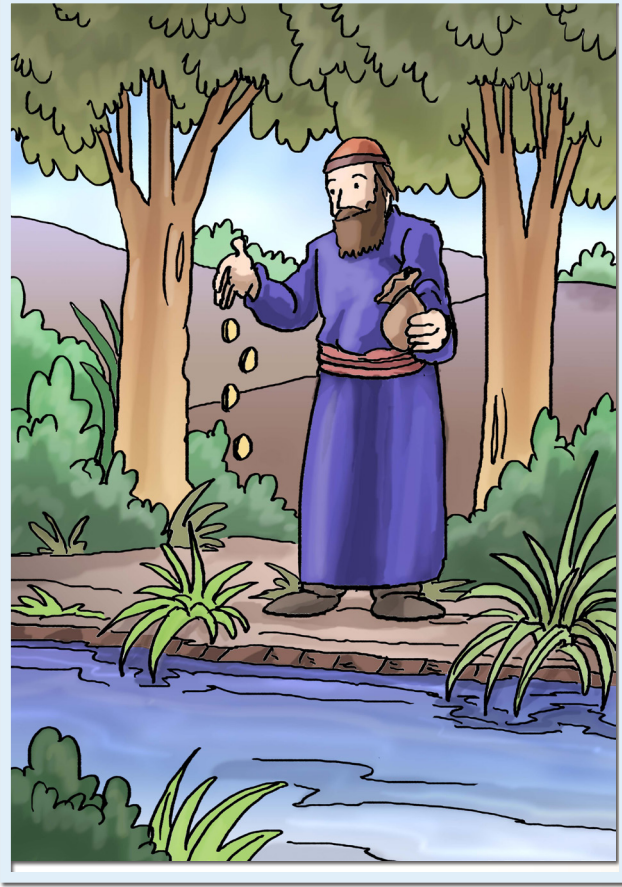
49

Adam gayet normal biri gibi görünüyordu. Nehrin kıyısına yaklaştı, kesesini açtı, içinden dört *zuz* çıkardı ve... nehre attı!

Adamın bu davranışının sebebi neydi?

Gemara bu adamın Rav Hisda'ya gelerek bir soru sorduğunu anlatmaktadır: Adamın büyük miktarda *kaşer* şarabı vardı ve üzücü bir hata meydana gelmişti: Bu *kaşer* şarabın içine dört *zuz* değerinde *yen neseh* (bkz. sayfa 35) karışmıştı. Ne yapılabilirdi?

Rav Hisda ona şöyle dedi: Senin sorunun şöyle: Eğer tüm şarabı bir yabancıya satacak olursan, o zaman içine karışmış olan *yen nesehten* de yarar sağlamış olacaksın. Ama sana bir önerim var: *Yen nesehin* karşılığı olan dört *zuzu* nehre at. Bunu yaptıktan sonra tüm şarabı *yen nesehten* hiçbir yarar sağlamaksızın bir yabancıya satabilirsin.

MASEHET AVODA ZARA
PEREK 4:
RABİ YİŞMAEL

Putperestlik Taşlarından Yapılmış Kaldırımlar

Yaprak

50

Ezelden beri krallar görkemli saraylar inşa etmek uğruna büyük servetler harcamışlardır. Tüm bunlardan geriye ne kalmıştır? *Gemara*, II. Bet-Amikdaş döneminde hüküm sürmüş olan Kral Yanay'ın sarayına ne olduğunu anlatmaktadır.

Günlerden bir gün bu saray yıkıldı. Putperestler geldiler ve putperest ibadet amacıyla bir taş yığını oluşturdular. Aradan bir dönem daha geçti ve başka putperestler geldiler. Bu ikinci putperest grubu, bu taşlara değil de başka şeylere tapıyordu; bu nedenle önceki putperest yapıyı söktüler ve taşları da, yollar ve kaldırımlar döşemek için aldılar.

Bu kaldırımların üzerinde yürümekten kaçınan Hahamlar vardı, çünkü bu taşlar geçmişte putperestliğe hizmet etmişti. Rabi Yohanan "Bu kaldırımlarda yürünebilir! Zira 'Kutsal insanların oğlu' diye adlandırılan *Tsadik* Rabi Menahem bile onların üzerinde yürüyor" dedi.

Rabi Menahem neden bu şekilde adlandırılıyordu? Bunu daha önce *Masehet Pesahim*'de öğrenmiştik (bkz. I. Kitap, sayfa 224). Bu nedenle sadece kısaca hatırlatalım: Rabi Menahem kutsal biriydi. Aynı şekilde babası Rabi Simay da kutsal bir şahsiyetti. Rabi Menahem kutsiyet düzeylerinde o kadar yükselmişti ki, bir madeni paranın şekline, nasıl görüldüğüne ve üzerinde ne yazdığına bakmamaya bile özen gösteriyordu, çünkü maddiyatı simgeleyen paraya baktığı takdirde bunun, Tanrı'ya yönelik şahsi ibadetine zarar verebileceğini hissetmekteydi.

Duygulu Buluşma

Yaprak

51

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, Rabi Oşaya'nın adıyla aktırılan bir *alahaya* yer vermektedir. Biz de bu vesileyi, Rabi Oşaya'nın çocukluğunda başına gelen ilgi çekici bir olayı anlatmak için bir fırsat olarak kullanacağız.

Rabi Oşaya doğduktan sonra babası Rabi Hama ben Bisa, Tora öğrenmek için on iki yıl boyunca uzaklara gitmişti! Uzun dönemin sonunda şehrine geri döndüğünde, aile fertlerinin sürpriz nedeniyle şok yaşamamaları için doğrudan evine gitmedi. Bunun yerine şehirdeki *bet midraşa* girdi ve birini göndererek, ailesine geldiğini haber vermesini istedi. *Bet midraşa* iken bir çocuğun yanına oturdu ve ona öğrenimiyle ilgili bazı sorular sordu. Rabi Hama çocuğun öğreniminde gayet başarılı olduğunu görmüştü.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

İspanya'da yaşamış büyük *posek*lerdendir. Saygın bir hahamlar ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve otuzlu yaşlarda Toledo'daki hahamlar mahkemesine (*bet din*) *dayan* (yargıç) olarak atanmıştır. Çok büyük takdire nail olmuştur ve neslinin hahamlarından birçoğu, sorularıyla ona başvururlardı. Başvuranlar arasında Ramban, Raşba, Şantz'lı (Sens) Raş ve Lunel'li Rabi Yeonatan da vardı. Başlıca eseri, *Gemara* üzerine, Talmud'un tüm *masehet*leri hakkında yazılmış olan "*Yad*

Rama"dır. Ne yazık ki bu eserden yalnızca sayılı birkaç kısım korunabilmiştir. Rama, Rambam'ın felsefi tarzına ve Tora hakkındaki açıklamalarının bir kısmına sertçe karşı çıkmış ve neslinin diğer hahamlarını da kendisine çekmeyi denemiştir. Bunun sonucunda konu üzerinde geniş bir polemik başlamıştır. Bununla birlikte Rama, Rambam'a büyük onur göstermiş, hatta ölümünün ardından bir ağıt yazmıştır.

**Rabi Meir
A-Levi
Abulafya
[Rama]
(1170-1244)**

İçi sızladı. “Kim bilir? Belki tüm bu yıllar boyunca burada kalmış ve oğlumla birlikte Tora öğrenmiş olsaydım, o da öğrenmeyi bu kadar iyi biliyor olabilirdi” diye hayıflandı.

Daha sonra Rabi Hama evine doğru yola çıktı. Oraya vardığında karşısına... *bet midraştaki* o çocuk çıktı. Meğerse o çocuk kendi öz oğluydu... (*Ketubot* 62b).

Şehina Bet Din’de!

Yaprak

52

Gemara’dan, Tora hukukunda *dayan*ların özel öneme sahip olduklarını öğreniyoruz, çünkü *dayan*lar tüm davalarda kutsal Tora’ya göre hüküm verirler.

Reş Lakiş şöyle demiştir: “Her kim bu göreve uygun olmayan bir *dayan* atarsa, sanki Yisrael’in içinde bir *aşera* dikmiş gibidir!” Başka bir deyişle, *dayan* olarak görev yapmaya uygun olmayan bir kişinin *dayan* olarak atanması için girişimlerde bulunan bir kişinin bu davranışı o kadar ağırdır ki, Reş Lakiş bunu, bir *aşera* ağacı (putperest ibadet amacıyla dikilen bir ağaç) diken kişinin davranışıyla bir tutmaktadır!

Acaba bu kişi neden özellikle putperest amaçlarla ağaç diken biriyle eşit görülmüştür?

Ritba bunu şöyle açıklar: *Dayan*lar Tora davaları üzerinde tartışmaya oturduklarında Kutsal *Şehina* onların arasına yerleşir. Ve eğer *bet dine*, uygun olmayan bir *dayan* sızmışsa, tabii ki *Şehina* orada bulunmayacaktır. Fiiliyatta, uygun olmayan o *dayan*ı atayan kişi, *Şehina*’nın uzaklaşmasına neden olmuştur ve bu nedenle bu ağır davranış bir putperestlik eylemiyle eşdeğer görülür.

Uygun olmayan birini *dayan* olarak atayan kişi aynı zamanda Tora’nın bir yasağını da ihlal etmiş olur.

Nimrod’un Kulesi

Yaprak

53

Kötü yürekli Nimrod’un adını duymamış kimse yoktur.

Bu yazımızda önemli bir bilgiyi öğreneceğiz: Nimrod, Babil Kulesi’ni inşa eden neslin kralıydı!

Bilindiği gibi, *Dor A-Palaga* (Dağılış Nesli) mensupları, Tanrı’ya başkaldırma amacıyla Babil Kulesi’ni inşa etmişlerdi. Bu yaprakta öğrenilen *Gemara* şöyle demektedir: “Nimrod’un Evi”, her ne kadar putperestlikle ilişkiliyse de, ondan faydalanmak serbesttir. Bu iznin sebebi şöyledir: Bir putperest, kendi putunu kendi özgür iradesiyle terk ederse, o putun put olma özelliğini de iptal etmiş olur ve artık o şey bir put sayılmaz.

Raşi’nin açıklamasına göre, “Nimrod’un Evi” ile kastedilen, *Dor A-Palaga* tarafından inşa edilmiş olan Babil Kulesi’dir. Onu ne zaman terk etmişlerdir? Tanrı onların dillerini karıştırıp onları yeryüzünün çeşitli köşelerine saçtığı zaman.

Ama acaba bu, onların, Tanrı’ya başkaldırma amacıyla yaptıkları bu yapılarını kendi özgür iradeleriyle terk ettikleri anlamına mı gelmektedir ki? Onları orayı terk etmeye zorlayan Tanrı’dır!

Gemara açıklar: Doğru; onları dünyanın dört bir yanına saçan Tanrı’dır; ama oraya geri dönüp kulenin inşaatına devam etme olanakları vardı. Ama onlar bunu yapmayıp bu işi yarıda bırakmaya karar verdikleri için Babil Kulesi’ni kendi rızaları ile terk etmiş sayılırlar ve bu nedenle Babil Kulesi artık putperestlikle ilgili bir yapı sayılmaz.

Günahkâr Ellerin Sonu (devam)

Kefar Barkay’lı Yisahar, kralın heybetinden dolayı hem heyecanla hem de biraz korkarak, kral ve kraliçenin huzuruna çıktı. Ama hangi etin daha makbul olduğu konusundaki sorularını duyduğu zaman endişesi kayboldu, hatta içinde hafif bir kıkırdama uyandı.

“Kral düşüncesinde haklı değil” dedi

Yisahar bir yandan gülerken ve bir yandan da parmağını krala uzatarak. “Şayet onun söylediği gibi oğlak eti daha makbul olsaydı, *Tamid-korbanı* olarak her gün bir oğlak sunardık. Ama her gün sabah ve akşam vakti düzenli *korban* olarak bize bir kuzu getirmemiz emredildiğine göre, bu, kuzu etinin daha makbul olduğunun bir göstergesi!”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
51’de

Moşe'yi Şaşırtan Balık

54

Yaprak Küçük Moşe o anda çok şaşırmıştı. Sazan balığına dikkatle baktı, onu her tarafa çevirerek inceledi ve ağzı şaşkınlıktan açık bir halde “Bir balık nasıl olur da *keduşat şeviit* (yedinci yıl olan *Şemita* yılının gerektirdiği kutsiyet) ile kutsal olabilir? Neler oluyor burada?” diye sordu.

Babası bu fırsatı iyi kullandı ve “Moşe!” dedi ona.

“Düşüncelerini bir düzene sok ve tam olarak neyi anlamadığını söyle.”

Moşe kendisini topladı: “Balıkla *Şemita* yılının ne alakası var? Balık toprakta yetişen bir şey değil ki!”

“Güzel, Moşe” dedi babası. “Gel sana açıklayayım.”

“Mutlaka biliyorsundur; *Şemita* yılında Erets-Yisrael’de yetişmiş olan ürünleri satmak yasaktır. Bu ürünleri yemek serbesttir, ama ticaretlerini yapmak yasaktır. Eğer yasak delinmiş ve bunlarla ticaret yapılmışsa, karşılığında alınan para da *keduşat şeviit* kategorisinde kutsal hale gelir. Ve bu parayla bir yiyecek maddesi satın alınırsa, bu yiyecek de *keduşat şeviit* ile kutsal olur. Bu balık, *Şemita* yılına ait meyvelerin satışından elde edilmiş olan parayla satın alındı ve bu nedenle balık da *keduşat şeviit* kategorisinde kutsal hale geldi.

“Ve *keduşat şeviite* sahip bir yiyecek ile ilgili tüm kısıtlamalar bu balık için de geçerli. Yani bu balığın da ticareti yapılamaz, onu fiilen yenemeyecek hale getirmek yasaktır vb.”

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Viyana'lı Rabi Yitshak ben Moşe, Almanya ve Fransa'da yaşamıştır ve cemaatlerin başına hahamlar atamak için mücadele edenlerin başında geliyordu. Eseri “*Or Zarua*” nedeniyle bu isimle anılır. Kitabın isminin ardında bir de hikâye vardır: Rabi Yitshak, “*Akiva*” isminin nasıl yazılması gerektiği konusunda kararsızlığa düşmüştü: Acaba bu ismin son harfi *Alef* mi olmalıydı, yoksa *E* mi? Bir keresinde rüyasında kendisine “*Or zarua latsadiḳ, ulyişre ley simḥa*” (*Tsadik* için ışık ekilmiştir;

ve dürüst kalpliler için, sevinç) pasuğu gösterildi. Bu pasuktaki sözcüklerin son harfleri, son harfi *E* olacak şekilde yazılan “*R. Akiva*” ismini oluşturmaktaydı. Bu bilgi nedeniyle büyük bir sevinç yaşayan Rabi Yitshak, kitabına da “*Or Zarua*” adını vermiştir. Birçok yerde alıntılanan ve aktarılan açıklamaları, Aşkenaz (Almanya) Hahamlarının ve “*Tosafot*” ekolü mensuplarının (*Baale A-Tosafot*) öğretilerinin tanınmasında önemli birer kaynak görevi görür.

Viyana'lı
Rabi Yitshak
[*Or Zarua*]
(1180-1250)

“Mişna Rişona” Nedir?

Yaprak

55

Bu yazımızda iki bilgi öğreneceğiz:

a. Kutsal Tora'mız, hastalıklar için “*kötü ve güvenilir*” nitelemesinde bulunmaktadır (Devarim 28:59).

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara* bununla neyin kastedildiğini açıklamaktadır. Hastalıklar “*kötüdür*” – görevleri açısından. Ve “*güvenilirdir*” – yeminleri açısından. Başka bir deyişle, hastalıklar *kötüdür*, çünkü insanların acı çekmesine neden olur. Ayrıca hastalıklar “*güvenilir*” diye nitelendirilmektedir, çünkü Kutsal ve Mübarek Tanrı onların bir insanın içine ne zaman gireceği ve ondan ne zaman çıkacağı konusunda kesin zamanlar belirler ve hastalıklar da, sözün gelişi “*yemin etmiş*” gibi, bu zamanlara tam olarak uyurlar.

b. Bilindiği gibi, *mişnalar*, Rabi Yeuda A-Nasi ve tüm Yisrael Hahamlarının topladıkları bir *alahalar* derlemesidir. *Mişna* ve *Gemara*'da, Hahamlarımızın bazı *alahalar* hakkında “*mişna rişona*” (ilk *mişna*) ifadesini kullandıklarını görüyoruz. Başka *alahalar* içinse “*mişna aharona*” (son *mişna*) demektedirler.

Eğer bir *alaha* önceki nesillere mensup Hahamlar tarafından söylenmiş, ama sonraki nesillerde görev yapan bir *bet dinde* farklı yönde bir karara hükmedilmişse, bu *alahaya* “*mişna rişona*”, sonraki yeni karara ise “*mişna aharona*” adı verilir.

Başkasına Yardım Etmek Ne Zaman Yasaktır?

Yaprak

56

Gemara, başkalarına yardım etmenin yasak olduğu bazı durumlar olduğunu öğretmektedir. Böyle durumlarda yardım eden kişi bir ihlalde bulunmuş olur!

Bu yasak “*mesayea*” (yardım eden) terimiyle bilinir. Bu yasağa göre bir Yahudi'ye bir günahı işlemede yardımcı olmak, o Yahudi söz konusu günahı başkasının yardımı olmadan da işleyebilecekse bile yasaktır. Örneğin bir Yahudi, yemek için bazı yasak yiyecekler satın almak istiyorsa, ona bu tip yiyecekleri satmak, o bunları başka yerden de temin edebilecekse bile yasaktır.

Bu yasağın sebebi nedir?

Çünkü her Yahudi'nin, akranını bir yasağı ihlal etmekten alıkoyma yükümlülüğü vardır. Ve bu bir yükümlülükse, onun günah işlemede yardımcı olmaktan da haydi haydi kaçınmak gerekir.

Günahkâr Ellerin Sonu (devam)

Yisahar'ın sözlerini duyunca kralın içini bir öfke ve hiddet duygusu kapladı.

“Sadece benim düşünceme aykırı bir görüş belirttiği yetmiyormuş gibi, parmağını da alay edercesine bana doğru uzattı!” diye düşündü kral öfkeyle. Ve cezanın gelmesi gecikmedi.

“Sana şu Koen'in sağ elini kesmeni

emrediyorum!” dedi kral yanındaki bir kuluna. Ve kralın emrini yerine getirmek gerekir. Emri alan adam görevini yerine getirmek üzere öne çıktı; ama Yisahar ona büyük miktarda para teklif ederek, adamı, kralın emrettiği şekilde sağ eli yerine sol elini kesmeye razı etti.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
53'te

Hurma Ağacına Tırmanan Adam

Yaprak

57

Beram şehrinde ilginç bir olay yaşanmıştı.

Bir putperest, *lulav* (hurma dalı) kesmek için bir hurma ağacına tırmanmıştı. Ağaçtan inerken, *lulav*'ın ucu, farkında olmadan bir fiçı dolusu şarabın içine değdi.

Hemen bu şarabın kanuni durumu hakkında bir tartışma başladı.

Eğer bu putperest adam *lulav*la şaraba kasıtlı olarak temas etmiş olsaydı bu şarabı içmek, hatta ondan başka bir şekilde faydalanmak bile yasak olurdu; zira önce de gördüğümüz gibi kutsal Hahamlarımız bu yönde hükmetmişlerdir. Bu olayda ortaya çıkan soru, adamın şaraba *lulav*la kasıtsız olarak dokunmuş olmasından kaynaklanıyordu. Acaba bu durumda şarabın kanuni durumu neydi?

Gemara'nın aktardığına göre, *Amora Rav*, *alaha* olarak şu kararı vermiştir: Bu şarabı içmek yasaktır, ama ondan başka bir şekilde faydalanmak serbesttir. Dolayısıyla onu yabancılara satıp parası kullanılabilir.

Şulhan Aruh'un (*Yore Dea* 124:24) belirlediği nihai *alahaya* göreyse bu şarabı içmek de serbesttir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Baale A-Tosafot ekolü mensuplarındandır ve kısaca "*Samag*" olarak bilinen *Sefer Mitsvot Gadol* adlı eserin yazarıdır. Rabi Moşe, Fransa'nın Kutsi (Coucy) şehrinde doğmuştu ve şehirden şehire Yahudi cemaatleri arasında dolaşır, *deraşa* ve nutuklarla, halkı Tora'ya bağlı kalınması yönünde uyarırdı. Zaman içinde İspanya'ya geçti ve orada da Yahudileri *teşuva* yapmaları yönünde teşvik eden konuşmalar yaptı. O günlerde İspanya'daki Yahudilerin manevi düzeyi çok düşmüştü ve birçoğu *mitsvaları* uygulamaya özen göstermiyordu.

Rabi Moşe'nin İspanya'da verdiği *deraşa* nutukları, kitabının temelini oluşturmuştur. Kitabını, gördüğü bir rüyada kendisine bunu yapması yönünde bir talimat verildiği için yazmıştır. Kitap, *mitsvot ase* ("yap" şeklindeki *mitsvalar*) ve *mitsvot lo taase* ("yapma" şeklindeki *mitsvalar*) şeklinde iki bölümden oluşur ve esas olarak Rambam'ın kitabını temel alır. Kitap ilk *pesika* (*alaha* kararını belirleme) eserleri içinde en önemlilerinden biri olarak kabul edilir ve hakkında birkaç açıklama eseri yazılmıştır.

Rabi Moşe
MiKutsi
(13. Yüzyıl)

Rabi Yohanan Neden Aceleyle Reş Lakiş'i Gönderdi?

Yaprak

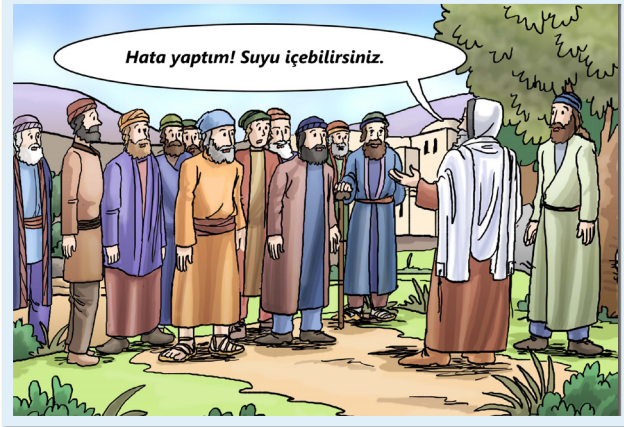
58

Bir keresinde *Amora* Reş Lakiş, Batsra şehrine gelmişti.

Reş Lakiş bu şehrin putperest sakinlerinin tüm şehir halkına ait olan rezervuarda toplanmış olan suya taptıklarını fark etti. Yahudiler bunun ardından rezervuardan su çekip bunu içme suyu olarak kullanmaktaydı! Reş Lakiş onlara “Değerli Yahudi kardeşlerim!” dedi. “Bu sudan içmek yasak, çünkü putperest ibadetin hedefi haline getirilmiş bir şeyden faydalanmak Tora’dan kaynaklanan bir yasaktır!”

Reş Lakiş daha sonra geri döndü ve Batsra şehrinde olanları hocası Rabi Yohanan’a anlattı. Rabi Yohanan “Reş Lakiş!” dedi. “Yoldan geldiğin giysileri üzerinden çıkarmadan hemen Batsra’ya dön ve onlara hata ettiğini, suyu içmelerinde bir sakınca olmadığını söyle! Bu su şehrin tüm sakinlerine ait ve bir kişi kendisine ait olmayan bir şeyi, ona tapma yoluyla başkası için yasak hale getiremez!”

Örneğin eğer bir putperest bir Yahudi’nin evine gelip onun bisikletine taparsa, bu bisikleti kullanmak artık yasak mı olacaktır? Tabii ki hayır, çünkü bisiklet o putpereste ait değildir ve onu yasak hale getiremez.

Günahkâr Ellerin Sonu (devam)

Ve Bet-Amikdaş’ta günah işleyen ellerden biri bu şekilde cezalandırılmış oldu...

Ama Göklerden, onun sadece tek bir elinin kesilmesi yeterli bulunmamıştı. Çok geçmeden kral, verilen rüşvetten ve vermiş olduğu emrin gerektiği gibi yerine getirilmiş olmadığından haberdar oldu ve öfkesi kabardı. Kral, Yisahar’ın

tekrar getirilmesini ve diğer elinin de kesilmesini emretti.

Şimdi herkes, Tanrı’nın sözünü küçümsememek gerektiğine gözleriyle tanık olmuştu. Tanrı ibadetinde *alahaları* gerektiği şekilde yerine getirmeyen kişinin nasıl da ağır bir cezayı hak ettiğini herkes anlamıştı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Elini Şarap Fıçısına Sokan Adam

Yaprak

59

O gün olup biteni kenardan seyreden biri, gördüklerine bir anlam veremeyecekti. Yahudi olmayan bir genç, eli bir şarap fıçısının içine dalmış halde durmaktaydı. Yanındaki Yahudiler, elini kımıldatmaması için onu sıkıca tutuyordu ve başka Yahudiler de fıçının içindeki şarabı oradan kaplarla alıp başka bir fıçının içine boşaltıyorlardı...

Orada tam olarak ne olmuştu?

Gemara anlatmaktadır: Şarap fıçısının içine bir *etrog* düşmüştü ve bu çevik genç hemen oraya sıçrayarak *etrog* fıçının dibine gitmeden önce elini şarabın içine sokarak onu yakalamıştı. Ama şimdi ciddi bir mesele çıkmıştı ortaya. Putperest bir kişi Yahudilere ait şarabı salladığı zaman bunu *yen neseh* (bkz. sayfa 35) olması amacıyla sallıyor olabileceği yönünde bir endişe vardır. Şimdi elini *etrogla* birlikte dışarı çıkardığında belki de şarabı biraz da *yen neseh* haline getirme amacıyla sallayacaktır!

Rav Aşe bir çare önerdi: Elini sallayamaması için sıkıca tutun ve bu sırada fıçındaki şarabı boşaltın...

Peki, elini şaraba ilk soktuğu sırada da onu *yen neseh* yapmaya niyetlenmiş olabileceğinden neden endişelenmiyoruz? Çünkü o sırada akli *etrogu* kurtarmaya odaklanmıştı ve aynı anda şarabı *yen neseh* haline getirmeye de niyetlenmiş olabileceği yönünde bir endişe yoktur (*Tosafot*).

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Tüm nesillerdeki Yisrael Hahamlarının en büyüklerinden ve en önemlilerindendir. Ramban bir *posek* (alahayı belirleyen otorite), *parşan* (Tanah ve Talmud'u açıklayan otorite), düşünür, *mekubal* (Kabalist) ve hekimdi. İspanya'da yaşamış, Erets-Yisrael'de vefat etmiş ve orada gömülmüştür. Ramban'ın eserleri Yahudiliğin tüm alanlarını kapsar: Tanah ve Talmud açıklamaları, *alaha* eserleri, felsefe ve Tora'nın gizli öğretileri. Ramban az sayıda şiir de yazmıştır. Gerek kendi nesli gerekse de sonraki nesiller üzerinde muazzam bir etki sahibi olmuş

ve kendisi tüm Yisrael cemaatleri arasında büyük takdir kazanmıştır.

Ramban, Barselona şehrinde İspanya kralının huzurunda gerçekleştirilen ünlü bir tartışmada Hristiyan temsilcilerinin karşısına çıkmıştır. Bu tartışmada Yahudilik inancını Hristiyan tezleri karşısında büyük bir cesaretle savunmuştur. Kiliseden aldığı tehditler üzerine Ramban hayatının son döneminde İspanya'yı terk ederek, çok sevdiği Erets-Yisrael'e çıkmış ve vefatına kadar burada birkaç yıl yaşamaya nail olmuştur.

Rabi
Moşe ben
Nahman
[Ramban]
(1194-1270)

Kırılan Çeşme

Yaprak

60

Birçok fıçıda, içindeki sıvının kolayca alınmasını sağlayan bir çeşme bulunur.

Bir keresinde bir şarap fıçısının çeşmesi kırılmış ve fıçdaki şarap dışarı dökülmeye başlamıştı. Orada yabancı biri vardı; şarabın boşa akmaması için hemen koştu ve oluşan deliği eliyle kapattı. Bu şarabın kanuni durumu nedir?

Rav Papa (*Gemara*'daki nüshalardan birine göre) kanunu şöyle açıklamıştır:

Çeşmeye yakın kısımdaki şarabı içmek yasaktır, ama ondan başka şekilde faydalanılabilir. Fıçının diğer yerlerindeki şarabı ise hem içmek hem de ondan faydalanmak serbesttir.

Rav Papa neden bu şekilde bir hüküm vermiştir?

Daha önce öğrendiğimiz gibi, bir şarap, Yahudi olmayan kişi onu sallamadığı veya elini şarabın içinde dolaştırmadığı sürece *yen neseh* haline gelmez. Çeşme deliği çok dardır ve bu delikten içeri el sokmak mümkün değildir. Bu nedenle adamın, şarabı *yen neseh* hale getirme niyetiyle elini şarabın içinde sallamış olması ihtimal dışıydı. Ama buna rağmen deliğe yakın kısımdaki şarabı içmek yasaktır, çünkü bu şaraba eliyle dokunmuştur.

Tanna Rabi Yişmael

Yaprak

61

Bu yaprakta *Masehet Avoda Zara*'nın “Rabi Yişmael” başlıklı dördüncü *perekı* sona ermektedir. *Perekin* bu isimle anılmasının sebebi, Rabi Yişmael'in adıyla aktarılan bir *alahayla* başlıyor olmasıdır.

Rabi Yişmael, Rabi Akiva'nın arkadaşı ve kendi neslinin en büyük *Tannalarından* biriydi. II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışı sırasında öldürülen Koen Gadol Rabi Yişmael'in torunuydu. Rabi Yişmael çocukluğunda Romalılar tarafından tutsak alınmış ve kendisine Tora da öğreten Rabi Yeoşua tarafından fidye karşılığında kurtarılmıştı. Zaman içinde Rabi Eliezer ve Rabi Nehunya ben Akana'nın yanında da öğrenim görmüştür.

Büyük bir *talmid haham* haline geldiğinde bir *yeşiva* kurmuştur. O dönemde Rabi Akiva da bir *yeşivanın* başındaydı ve bu şekilde *Gemara*'da, iki farklı *bet midraştan* (ekolden) gelen *alahalar* görmekteyiz; *Gemara* birçok yerde “*DeVe Rabi Yişmael*” (Rabi Yişmael'in *yeşivasından*) ve “*DeVe Rabi Akiva*” (Rabi Akiva'nın *yeşivasından*) *alahalar* aktarır.

Rabi Yişmael'in *bet midraşında*, Şemot kitabı üzerine “*Mehilta*”, Bamidbar ve *Devarim* kitapları üzerine de “*Sifre*” adlı *midraş alaha* (*alaha* öğretisi) kitapları oluşturulmuştur.

Rabi Yişmael, Edom bölgesi yakınlarındaki Kefar Aziz'de yaşamıştır.

MASEHET AVODA ZARA
PEREK 5:
ASOHER ET APOEL

Buğdaylar Neden Gömüldü?

Yaprak
62

Bu yaprakta *Masehet Avoda Zara*'nın beşinci ve son bölümü olan perek "*Asoher Et Apoel*" (işçi tutan) başlamaktadır. Perek'in başlığı, ilk *mişnayı* açan *alahaya* göre belirlenmiştir: Eğer bir Yahudi, yabancı biri tarafından *yen neseh* üretimi için işçi olarak tutulmuşsa; örneğin bu işçi, *yen neseh* sınıfındaki şarabın bulunduğu fiçileri bir yerden bir yere aktarmışsa, işçinin bu iş için ücret alması yasaktır. Benzer şekilde, eğer bir yabancı, üzerinde *yen neseh* fiçileri taşıma amacıyla bir Yahudi'den eşek kiraladıysa, bu Yahudi'nin eşek için kira ücreti alması yasaktır.

Gemara şöyle anlatmaktadır: Bir keresinde bir Yahudi, teknesini, üzerinde *yen neseh* taşıması amacıyla bir yabancıya kiraya vermiş, karşılığında ücret olarak buğday almıştı. Daha sonra bu Yahudi, buğdaylarla ne yapması gerektiğini sormak üzere Rav Hisda'ya geldi. Rav Hisda "Yak onları!" dedi ona. "Çünkü bunlardan faydalanmak yasaktır. Yaktıktan sonra küllerini göm ki insanlar bu külü de herhangi bir amaçla kullanmasınlar, zira bu külden de faydalanmak yasaktır."

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

"*Şaare Teşuva*" kitabının yazarıdır. Rabenu Yona, İspanya'nın Gerona şehrinde dünyaya gelmiştir. Rabi Şelomo Min Aar'ın (Montpelier) öğrencisi olmanın yanında Ramban'ın kuzeniydi ve daha sonraları ikisi dünür olmuşlardır. Keskin zekâsı ve öğrenimdeki büyük gayreti ile tanınırdı.

Rabenu Yona, Rambam'ın düşünce sistemine sertçe karşı çıkmış ve yazılarını boykot etmişti ki bu da Yisrael halkı içinde ağır bir polemik başlatmıştı. Bu polemik Rambam'ın kitaplarının Hristiyanlar tarafından yakılmasına

yol açtı ve bunun ardından Rabenu Yona sözlerinden pişmanlık duyarak, bu konudaki duruşundan vazgeçti.

Eseri "*Şaare Teşuva*" önemli bir kitaptır ve günahattan korunma, *teşuva* yapma ve günahlar için kefarete elde etme konularında rehberlik bilgileri içerir. Bu kitap başlarda "*Şaare Tsedek*" adlı daha büyük bir eserin bir parçasıydı, ama bu eserin diğer kısımları korunmamıştır. Rabenu Yona *Pirke Avot* ve Talmud'a da açıklamalar yazmıştır, ancak elimize bunların sadece küçük bir kısmı ulaşabilmiştir.

**Rabenu
Yona
Gerondi**
(1210-1263)

Şu Parayı Al ve Fıçıları Kır

Yaprak

63

Bu yazımızda Talmud'daki Hahamların, üzerinde çok kafa yordukları ilginç bir belirsizliği öğreneceğiz.

Bundan uzun yıllar önceydi. Hanoh sokakta kendi halinde yürümekteydi. Birden bire yabancı birine ait bir şarap dükkânından biri seslendi: "Hanoh bey! Biraz gelir misin?" Hanoh dükkâna girdi ve dükkânın Yahudi olmayan

sahibi ona "Burada içinde *yen neseh* olan fıçılarım var. Bunları avluya çıkarmak ve fıçıları kırarak içlerindeki şarabı dökmek istiyorum! Bana yardım eder misin? Sana ücretini öderim" dedi. Hanoh dükkân sahibiyle birlikte birkaç saat boyunca çalıştı. Bir yandan da putperestliğe hizmet eden şeyleri imha etmeye nail olduğu için seviniyordu. Ama dükkân sahibi ona ücretini ödemek istediğinde Hanoh ona "Birkaç dakika bekle lütfen" dedi. "Yaptığım bu iş için ücret alıp alamayacağımı bir hahama sormak istiyorum."

Haham, uyanık ve Tanrı korkusuna sahip olduğu ve gelip soru sorduğu için Hanoh'a iltifatta bulundu ve ona şöyle dedi: "Bu konudaki belirsizlik *Gemara*'da ele alınıyor. Bu ücreti alman yasak olabilir, çünkü *yen nesehle* ilgili bir işten fayda sağlamış olacaksın. Zira bu iş olmasaydı bu ücreti kazanamayacaktın... Ama *Gemara* bu belirsizlikte kararı, bu işlem için ücret alınabileceği yönünde verdi. Çünkü en nihayet bunu yapan kişi putperestliği azaltmış olduğundan Tanrı'nın bereketine layıktır."

Çifte Liyakat

Roma şehirlerinden birine büyük bir neşe hâkimdi. Yisrael Hahamlarının en büyüklerinden Rabi Yeoşua şehrin kapılarından içeri girmişti. Yerel Yahudiler onu sonsuz bir saygı ve hayranlıkla karşıladılar, onun ağzından Tora sözleri dinlediler ve kendileri de ona şehirlerindeki hayatla ilgili bazı şeyler

anlattılar.

Yahudiler bu sözleri sırasında Rabi Yeoşua'ya, küçük yaşta Yahudi bir çocuğun, imparatorluk kararıyla Roma hapisanesinde demir parmaklıkların ardına hapsedildiğini belirttiler. "Çocuk güzel görümlü; gözleri de zekâyla parıldıyor" diye anlattılar Rabi Yeoşua'ya.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
59'da

İtalya'daki İşlerini Kapatan Ger Tsedek

Yaprak

64

İvan ve Peter, sakinlerinin birçoğu put heykelleri yapımıyla uğraşan bir köyde doğmuşlardı. Çocuklar büyüdüklerinde ortak bir iş kurdular ve çok başarılı oldular. Yaptıkları işler arasında put pazarlamak, daireler satmak, eşekler kiralamak ve daha birçok farklı faaliyet vardı. Nasıl olduğunu anlatmak için burada yeteri kadar yerimiz yok; ama oldu işte: Günlerden bir gün İvan Yahudiliği kabul etti, *giyur* sürecinden geçerek bir *Ger Tsedek* oldu ve Avraam ismini aldı.

Avraam, ortağı Peter'e başvurarak ona "Sevgili dostum" dedi, "ben artık buradan ayrılıyorum ve Erets-Yisrael'e göç ediyorum. Aramızdaki ortaklığı sona erdirmemiz gerekiyor." İki dost bu ayrılık nedeniyle çok üzgündü, ama kendilerini toparlamaları fazla vakit almadı. Ortak oldukları malları paylaşmaya başladılar: "Bir eşek sana, bir eşek bana. Bir ev sana, bir ev bana..." Bu şekilde tüm malları paylaştılar. Ta ki... sıra heykellere gelene kadar. Avraam bunları almak istemiyordu – onlar birer puttu! Peter, Avraam'a "Sorun ne ki?" diye sordu. "Ben putları alırım, onun yerine de sana iki eşek veririm."

Ama Avraam bu teklifi geri çevirdi ve Peter'e "Putları sen al ve onların yerine bana hiçbir şey verme!" dedi. Acaba Avraam neden böyle davranmıştı? Çünkü bu yaprakta öğrendiğimiz üzere, şayet putların karşılığında herhangi bir şey alacak olsaydı, putperestliğe dair bir şeyden fayda sağlamış olacaktı. Oysa bu yasaktır.

Mişna Melodileri!

Yaprak

65

Birçok yerde *Gemara*, açıklamakta olduğu *mişnada* bir sözcük veya cümlelerin eksik olduğunu ve *mişnayı* anlayabilmek için bunu tamamlamak gerektiğini belirtir.

Hepimizin bildiği gibi *Mişna*'yı, Rabenu A-Kadoş, döneminin tüm Hahamlarıyla birlikte derlemiştir. *Mişnalar*da bazı kısımların eksik olması ve bunlar olmadan *mişnaların* anlaşılabilmesi gibi bir durum nasıl ortaya çıkmıştır?

"*Tiferet Yisrael*" adlı eserin yazarı, *Mişna* (*Arahin* 4:1) üzerindeki açıklamalarında bu konuda ilginç bir olasılık öne sürer:

Gemara Masehet Betsa'da, o günlerde *mişnaları* melodiler eşliğinde öğrendikleri belirtilmektedir. Ve her *mişnanın* kendine özgü bir melodisi vardı! Acaba neden böyle yaparlardı? *Tiferet Yisrael* bunu şöyle açıklar: O dönemlerde *mişnaları* yazılı metinden değil, ezberden öğrenirlerdi. Ve hafızalarına daha iyi yerleşmesi için onları melodi eşliğinde öğrenirlerdi, çünkü *mişnaları* şarkı halinde öğrenmek ve hatırd tutmak daha kolaydır. Ama bazı durumlarda melodi, tam aksine, cümleyi hatırd tutmayı da zorlaştırabilir. İşte, Rabenu A-Kadoş, böyle durumlara karşılaştığında, sonraki nesillerde Hahamların, *mişnayı* iyice öğrenip onu yazılı olduğu şekilde anlamının mümkün olmadığını gördükleri zaman buraya bir cümle eklemek gerektiğini kendiliklerinden anlayacaklarını bildiği durumlarda bu cümleleri çıkarmayı tercih etmiştir.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

Fransa'da yaşamış bir açıklama otoritesidir. Tora'nın beş kitabı üzerine yazmış olduğu açıklama eserine vermiş olduğu "*Hizkuni*" ismi kendisi için de kullanılır. Açıklamalarına yazdığı önsözde, Tora için uygun açıklamalar bulabilmek amacıyla birçok ülkeyi dolaştığını, kendisinden önce yazılmış yirmi açıklama eserini temel aldığını ve bunların içinden en iyi noktaları aratarak süzdüğünü belirtir. Temel aldığı açıklamalar içinde Raşi'ninki hariç diğerlerinin isimlerinden bahsetmemektedir, ama Rabi Yosef Behor Şor'un açıklamalarından çokça

etkilendiğini görmek mümkündür. Hizkuni, Tanah'ta anlatılan olaylarda tarif edilen realitenin ayrıntılarını açıklığa kavuşturmaya özellikle önem vermiştir. *Mitsvaların* ardındaki sebepler konusunda bazı felsefi yazılara da yer vermiştir. Bazı yerlerde, kendisinden önceki açıklama eserlerine karşı zor sorular yöneltmekte ve onlardan farklı bir görüş belirtmektedir. Açıklamaları ilk olarak Venedik'te basılmış ve daha sonra "*Mikraot Gedolot*" nüshalarında kendisine yer bulmuştur.

Rabi Hizkiya
ben Manoah
[Hizkuni]
(1250-1310)

“Keli Ben Yomo”

Yaprak

66

Bu yapraklarda ele alınan konular, içlerinde yemek pişirmenin yasak olduğu kapların üzerinde durmakta ve bunların nasıl kullanılır hale getirilebileceğini açıklamaktadır.

Bu yazımızda “*keli ben yomo*” (bir günlük kap) terimini öğreneceğiz.

Bir yiyecek pişirildiği zaman, o yiyeceğin tadı, içinde pişirildiği kabın iç yüzeyi tarafından emilir. Bu tencere içinde daha sonra başka bir yiyecek pişirildiği zaman, tencereye özümsemiş olan tat dışarı çıkar ve yeni pişen yiyeceğin içine karışır. Örneğin eğer bir tencerenin içinde *terefa* (*kaşer* olmayan) bir et parçası pişirilmişse, bu tencere çok iyi bir şekilde temizlenmişse bile, içinde *kaşer* bir et veya başka bir yiyecek pişirmek yasaktır, çünkü *kaşer* olmayan etin tadı tencerenin iç yüzeyi tarafından özümsemiştir ve bu tencerede *kaşer* et pişirildiği zaman *kaşer* olmayan tat dışarı çıkacak ve *kaşer* et tarafından özümsemiştir. Aynısı etli veya sütlü *kaşer* yiyecekler için de geçerlidir. Bu nedenle, etli ve sütlü yiyecekler için tamamen ayrı kaplar kullanmak gerekir.

Şimdi “*keli ben yomo*” teriminin ne anlama geldiğini anlayalım. Bu terimle kastedilen, son yirmi dört saat içinde yemek pişirmekte kullanılmış bir tencedir. Bu yirmi dört saatlik süre içinde, tencere tarafından özümsemiş olan tat hâlâ etkili sayılır. Bu süre, tencerede başka bir yemek pişirmeksizin geçtikten sonra, tencere artık “*keli šeeno ben yomo*” (bir günlük olmayan kap) statüsüne girer ve tencerenin içine özümsemiş olan tat artık bozuk sayılır. Bu nedenle Tora kanununa göre, bu tencerede (daha önce pişirilmiş olan yiyecek *kaşer* değil idiyse bile) artık yemek pişirilebilir. Ancak Hahamlarımız, gereken “*kaşer* hale getirme” işlemlerinden geçirilmediği sürece böyle bir tencerede yemek pişirmeyi tamamen yasaklamışlardır.

Dikkat edin! Yasak olan şey sadece tattır. Ama koku yasak değildir. Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*’nın söylediğine göre, eğer bir fırının içinde *kaşer* olmayan bir baharat pişirilmişse ve bu baharat doğrudan fırının kenarlarına temas etmemiş, sadece kokusu fırının içine yayılmışsa, bu fırının içinde *kaşer* yemek pişirmek yasak değildir.

Bozuk Tad

Yaprak

67

Önceki yaprakta, bir yiyeceğin tadının, o yiyeceğin pişirildiği tencere tarafından özümsemiş olduğunu ve bu nedenle, içinde *kaşer* olmayan bir yiyeceğin pişirildiği tencerede yemek pişirmenin yasak olduğunu öğrenmiştik.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*’da hatırlanırda tutmaya değer bir *alaha* yer almaktadır. Bu *alahayı* hatırlanırda tutmanız önemlidir, çünkü büyüdüğünüz zaman, *Kaşeruta* dair birçok konuda karşınıza çıkacaktır: “*Noten taam lifgam*” (bozuk tat veren [yiyecek]).

Hahamlarımız Tora’daki bir *pasuktan*, şayet bir tencerede pişirilen yasak yiyeceğin tadı bozursa, tencerenin yasak hale gelmediğini ve içinde yemek pişirilebileceğini öğrenmişlerdir. Örneğin eğer bir tencerenin içine *kaşer* olmayan, ama bozulmuş bir et parçası konmuş ve pişirilmişse, bu tencere yemek pişirmek için yasak hale gelmez ve içinde *kaşer* bir yemek pişirmek serbesttir; zira bozuk bir tat, yasak değildir!

Çifte Liyakat (devam)

“Ama ne yazık ki çocukcağız hapishanede” diye tamamladılar sözlerini.

Rabi Yeoşua duydukları karşısında çok üzülmüştü. Düşünceleri hemen çocuğun serbest bırakılmasını sağlayacak bir plan yapmaya odaklandı.

Rabi Yeoşua öncelikle bizzat hapishaneye gidip çocuğu görmek için gayret etmeye ve onu biraz tanımaya karar verdi.

Rabi Yeoşua hapishanenin etrafında birkaç tur attı; çocuğu görebilme umuduyla her pencereden, her duvar çatlağından içeriye baktı. Bunda başarılı olamayınca Rabi Yeoşua hapishanenin kapısında durdu ve kalbinin derinliklerinden bir pasuğu söyleyerek seslendi: “*Kim verdi Yaakov’u talana ve Yisrael’i yağmacılara?*” (Yeşayau 42:24).

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
61’de

Bu *alaha* “Hiçbir *nevelay*ı yemeyin; onu kapınızdaki *gere* verebilirsiniz ve yiyebilir” (Devarim 14:21) pasuğundan öğrenilmektedir. Tora, *nevela* (kurallara göre kesilmeden ölmüş bir hayvanın eti) yemenin yasak olduğunu, ama bunun, yemesi için Yahudi olmayan birine verilebileceğini söylemektedir. (Bu pasuktaki “*ger*” sözcüğü, Yahudiliği kabul etmiş bir *ger tse*deki, değil, daha önce *Masehet Yevamot*’un 48. yaprağında öğrenmiş olduğumuz bir *ger toşav*ı belirtmektedir; bkz. III. Kitap, sayfa 49.) Hahamlarımız buradan şu çıkarsamada bulunmuşlardır: Hangi *nevela* et yasaktır? Yahudi olmayan birine verilebilen; yani yenmesi mümkün olan, bozuk olmayan bir et. Ama yenmesi mümkün olmayan, bozuk olan bir *nevela* eti yasak değildir. Dolayısıyla böyle bir eti bozuk olduğu için tabii ki yemiyor olsak da, tencereye özümsemiş olan tadı, o tencereyi yasak hale getirmez.

İçki Fıçısında Fare

Yaprak

68

Bir keresinde çevik, aceleci ve tezcanlı bir fare koştu, koştu, koştu ve... içki fıçısının içine düştü.

Acaba bu fıçındaki içki içilebilir mi?

Gemara bu soruyu ele almaktadır.

Bazıları sorabilir: Sorun ne? Fareyi çıkarırlar ve içkiyi içerler! (Eskiden hijyen konusundaki bilinç düzeyi farklıydı ve burada konu temizlik açısından değil, *kaşerut* açısından ele alınmaktadır.)

Gerçekten de bu soru Rabenu Aşer’in (Roş) de aklını kurcalamıştır. Bu nedenle *Gemara*’nın belirli bir durumdan bahsettiğini belirtmektedir: Fare fıçıya düşmüştür, ama onu ancak bir gün sonra keşfetmişlerdir. Geçen uzun süre içerisinde fare içkinin içinde bir nevi salamura olmuştur ve tıpkı su içinde turşu haline getirilen bir salatalık gibi, kendi tadını suyun içine salıvermiştir. Böyle bir durumda, farenin tadı içkiye karıştığı için içkinin yasak hale gelip gelmediği konusu ele alınmalıdır.

Rav’ın kararına göre içki gerçekten de yasak hale gelmiştir.

Kim Kimdir?

Yisrael’in Büyükleri

Ortaçağın en büyük hahamlarından ve “*Baale A-Tosafot*” ekolünün son temsilcilerindendir. Maaram, Almanya’da *rav* olarak görev yapmıştır. Yaşlandığı dönemde Yahudilere yönelik baskı ve zulüm artmıştı. Maaram, Almanya’dan kaçıp Erets-Yisrael’e çıkmayı denedi, ama yakalandı ve Ensisheim kalesine hapsedildi. İmparator, onu serbest bırakması karşılığında Yahudi cemaatinden astronomik bir para istedi ve Yahudiler bu parayı ödemeye hazırды.

Ama buna bizzat Maaram karşı çıktı, zira *alahaya* göre “Tutsakları kurtarmak için, normal fidye bedelinden fazlası ödenmez”. Bunun sonucunda Maaram yedi yıl hapiste kaldı ve orada vefat etti. İmparatorluk görevlileri Yahudi cemaatinin onun naaşını almasına da ancak yedi yıl sonra izin verdi. Maaram’ın en önde gelen eseri, yazmış olduğu bir soru-cevap (*ŞuT*) çalışmasıdır. Bunun yanında Talmud’a *Tosafot* açıklamaları da yazmıştır.

**Rabi Meir
ben Baruh
[Maaram
MiRottenburg]
(1215-1293)**

Şeyh Hüseyin ve Şarap Tüccarı

Yaprak

69

Şeyh Hüseyin deve sırtında yük taşımakla uğraşan başarılı bir iş adamıydı. Güçlü ve dayanıklı develeri vardı ve bu develer neredeyse hiç durma ihtiyacı duymadan her gün çok büyük mesafeler kat etmekteydi. Günlerden bir gün, Yahudi bir şarap tüccarı, şarap fiçilerinin bir şehirden başka bir şehire taşınması için Şeyh Hüseyin'in hizmetine başvurdu. Fiçiler istenen yere ulaştığında fiçilerin sahibi, mallarını şehirdeki şarap satıcılarına satmak istedi. Ama herkes ona aynı cevabı verdi: "Hahamdan onay almadan dükkâna hiçbir şey sokmuyoruz."

Bunun üzerine tüccar, hahama gitti. Haham onu güleryüzle karşıladı ve sordu: "Acaba yol boyunca, develeri güden kişilerin şaraba dokunmaması için fiçilere göz kulak oldun mu?"

"Tabii ki sayın haham, develerin birinin sırtında bizzat ben de onlarla birlikte yolculuk ettim."

"Öyleyse çok iyi" dedi haham. "Ama açıklığa kavuşturmam gereken bir şey daha var: Senin bindiğin deve, fiçi kervanına yakın mıydı, yoksa uzak mıydı?"

"Çok yakındı, sayın haham" dedi adam.

"Öyleyse şarap kaşer" dedi haham. "Eğer onlardan uzak bir mesafede olsaydın, çalışanlar şaraba dokunmaktan çekinmeyebilirlerdi. Bu olasılık nedeniyle şarabı içmek yasak olurdu. Ama şimdi sorun yok."

Çifte Liyakat (devam)

Ve şu işe bakın ki, hapishanenin içinden Yahudi bir çocuğun berrak ve akıcı konuşması duyuldu. Çocuk Rabi Yeoşua'nın söylediği pasuğun devamını getirmekteydi: "*Kendisi'ne karşı günah işlediğimiz A-Şem değil mi? Ve O'nun yollarında gitmeye yanaşmamışlar ve Tora'sını dinlememişlerdi!*"

Rabi Yeoşua çok duygulanmıştı. Gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Çocuğun cevabı onu çok etkilemişti.

Şimdi Rabi Yeoşua bunun sıradan bir çocuk olmadığını anlamıştı. Akıllı, bilgili, anlayış sahibi bir çocuktü ve onu büyük bir gelecek bekliyordu.

"Bu çocuğun büyüüp Yisrael'de halka yol gösterecek bir bilge haline geleceğinden eminim" dedi Rabi Yeoşua. "Yemin ediyorum ki çocuk özgürlüğüne kavuşana kadar şehri terk etmeyecek, serbest kalması için gereken tüm parayı ödeyeceğim!" diye ilan etti.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
63'te

Büyük Kargaşa

Yaprak
70

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara* aşağıdaki olayı anlatmaktadır:

İki katlı bir evde bir Yahudi ile Yahudi olmayan ev ortağı birlikte yaşamaktaydı. Yahudi evin üst katında oturuyorken, ev ortağı alt kattaydı. Bir gün sokaktan tartışma ve kavga sesleri geldi ve evin iki sakini neler olup bittiğini görmek için telaşla dışarı koştular. Yahudi neler olduğunu gördükten sonra eve geri döndü, kapıyı açmayı denedi, ama... kapının kilitli olduğunu gördü. Kapıyı hafifçe tıklattı ve evdeki ortağı yüzünde geniş bir gülümsemeyle kapıyı açtı.

Ev ortağı gülümsüyordu, ama Yahudi üzülmüştü. Evin ilk katında bir fıçı şarabı vardı. Bu fıçı, ikinci kattan baktığında görebileceği bir noktada duruyordu ve bu şekilde, Yahudi olmayan ortağının şaraba dokunma olasılığından endişe etmiyordu; zira diğeri, şaraba dokunduğu takdirde Yahudi ortağının onu görebileceğini bilmekteydi. Ama şimdi ev ortağı, o evde olmadığı bir sırada kapıyı kilitlemişti. Acaba şarap hâlâ *kaşer* midir?

Gemara bu soruya “evet” cevabını vermektedir. Neden? Çünkü ortaya çıkan telaş nedeniyle Yahudi olmayan ortak, Yahudi ortağın eve kendisinden önce girmiş olup olmadığını fark etmemiş olabilirdi ki bu durumda, Yahudi’nin evde, üst katta olduğunu düşüneceği için şaraba dokunmamıştır.

Kim Kimdir?

Yisrael'in Büyükleri

13. yüzyılda İspanya’da yaşamış büyük bir *Riшонim* Dönemi otoritesidir. Gerona şehrinde doğmuş ve Barselona şehrinde büyümüştür. Bu nedenle kendisinden “Rabi Aaron A-Levi A-Bartseloni” diye bahsedilir. Sonraları Saragosa ve Toledo şehirlerinde *rav* olarak görev yapmış, daha sonra da güney Fransa’nın Provence bölgesine geçmiştir.

Raa, Ramban’ın öğrencisi ve Raşba’nın arkadaşıydı. “*Bedek A-Bayit*” adlı bir eser yazmış ve burada, Raşba’nın

“*Torat A-Bayit*” adlı *alaha* eseri hakkındaki çekincelerine yer vermiştir. Ona cevap olarak Raşba da “*Mişmeret A-Bayit*” adlı ikinci bir eser yazmıştır. Bunun yanında Raa, Talmud’a ve Rif’in Talmud açıklamalarına da açıklamalar yazmıştır. Bazı görüşler, yazarı bilinmeyen ünlü *Sefer A-Hinuh* kitabını da Raa’nın yazdığı görüşündedir, ama birçokları bu görüşe katılmaz. Raa’nın en önde gelen öğrencisi Ritba’dır.

**Rabi Aaron
A-Levi
[Raa]
(1235-1303)**

Eski Kulübenin Hazineleeri

Yaprak
71

Berl, özel bazı ticari mallar üzerinde uzmanlaşmış usta bir tüccardı. Örneğin bir evin tüm içeriğini, satıcılarla her bir parça için pazarlık bile etmeksizin satın alırdı. Özel bir sezgi sahibiydi ve evdeki eşyanın, ödediği paradan daha fazla edip etmediğinin “kokusunu alabiliyordu”. Tanrı’nın yardımıyla başarılı da oluyordu.

Bir gün, Yahudi olmayan biri Berl’e gelerek, yıllardır ihmal edilmiş halde öylece duran, içinde de birçok “nadide parçanın” bulunduğu bir kulübeyi satın almasını teklif etti. Berl gidip biraz araştırma yaptı ve kulübenin içinde büyük hazineler bulunduğunu anlayınca, teklif sahibiyle hemen bir anlaşma imzaladı. Berl anahtarı teslim aldı, kulübeye girerek dolapları ve çekmeceleri incelemeye başladı. Ama... birden bire olduğu yerde kalakaldı. Raflardan birinde bir put vardı!

Berl hemen *ravına* telefon etti ve *rav* ona “Sakin ol Ribi Berl” dedi. “*Daf yomi* dersinde öğreneceğin üzere, sen bu putu satın almış değilsin! Bu hatalı bir alım sayılır ve geçersizdir, çünkü bir Yahudi’nin bir put satın almak istemeyeceği zaten açıktır.”

“*Gemara*’nın söylediğine göre, eğer alıcı satıcıya ödeme yapmışsa, putu iade etmesi yasaktır ve onu alıp imha etmelidir. Neden? Çünkü satıcının alıcıya para iadesi yaptığını, karşılığında da putu geri aldığını gören bir kişi, Tanrı korusun, Yahudi’nin, putperest kişiye bir put sattığını düşünebilecektir.”

Yağ Fabrikasında Panik

Yaprak
72

Yağ fabrikasında işçiler arı gibi oradan oraya koşuşturuyordu. Uzak bir şehre büyük bir parti mal çıkacaktı. İşine sadık bir işçi büyük bir boru anahtarını eliyle kavradı ve devasa fiçinin vanasını açtı. Fiçiden, hemen onun altında duran yük arabasının üzerindeki büyük varilin içine akan yağın sesi hemen duyulmaya başladı. Arabanın sürücüsü o sırada atlara yolculuk öncesindeki son yemlerini vermekteydi. Bir anda *maşgiah* (*kaşerut* denetleyicisi) koşarak içeri girdi.

Çifte Liyakat (devam)

Rabi Yeoşua hemen hummalı bir çalışmaya girişti ve çocuğun özgürlüğünü satın alabilmesini sağlayacak yüksek bir meblağ topladı.

Özgürlüğüne kavuşan çocuk kutsal Tora’yı gayretle öğrenmeye başladı, büyük emek verdi ve sonunda Yisrael içinde Tora’yı yayan ve halka rehberlik

eden büyük bir bilge haline geldi: Rabi Yişmael ben Elişa!

Böylece Rabi Yeoşua iki önemli başarıya imza atmış oldu: Hem tutsakları kurtarma (*pidyon şevuyim*) *mitsvasını* yerine getirdi, hem de Yisrael halkına en büyük Hahamlarından birini kazandırdı (*Gitin* 58a).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

“Lütfen vanayı kapat!” dedi işçiye. Sonra da arabacıya dönerek “Bu varil benim kontrolümden geçmedi. Daha önce bu varilin içinde ne taşındı?” diye sordu. Arabacı daha önce bu tankın içinde *tame* yağ taşıdığını itiraf etti.

Bet-Amikdaş’ın ayakta olduğu dönemdi ve herkes manevi saflığını korumaya, yedikleri yiyeceklerin de yine manevi açıdan saf durumda olmasına özen gösteriyordu. İşçi endişeliydi: “Sayın *maşgiah*” dedi. “Varile girmiş olan yağın artık *tame* olduğu açık. Çünkü oradaki *tame* yağ artıklarıyla karıştı. Ama ya fıçıda kalan yağ ne olacak?”

“Sorun ne ki?” diye sordu *maşgiah* ve işçi cevap verdi: “Fıçıdan varile yağ döküldüğü sırada kesintisiz bir akım vardı ve dolayısıyla yağ akarken fıçıdaki yağla varildeki yağ birbiriyle bağlantı halindeydi.”

“Güzel bir soru sordun” dedi *maşgiah*. “Ama endişeye gerek olmadığını söyleyebilirim. İçinde bulunduğumuz yaprakta *Gemara* şöyle demektedir: ‘Dökülen [bir sıvı] – ne *tuma* ne de *taara* (manevi saflık) açısından bağlantı sayılır.’ Başka bir deyişle bu şekildeki bir bağlantı *tuma* aktarımına sebep olmaz.”

Rabi Yirmeya

Yaprak

73

Gemara Rabi Yirmeya’nın sorduğu bir soruyu aktarmaktadır ve bu vesileyle biz de Erets-Yisrael’deki son *Amoraim* nesillerine mensup olan Rabi Yirmeya hakkında birkaç şey öğrenebiliriz.

Rabi Yirmeya Babil’de doğmuş ve gençliğinde Rabi Zera, Rabi Abau ve Rabi Hiya bar Aba’dan Tora öğrenmek üzere Erets-Yisrael’e çıkmıştı. Tora öğrenimi için büyük gayret sarfettiği uzun yılların ardından yükselmiş ve Teverya’daki *yeşivan*ın başkanı (*roş yeşiva*) olmuştu. Bu saygın *roş yeşivan*ın ünü Babil’de de duyulmuştu. O kadar ki, *Gemara*, Talmud Bavli’nin neresinde “*Maarava*”da (batıda) – yani [Babil’e göre batıda kalan] Erets-Yisrael’de – söylenmiş bir *alahaya* yer verilirse, bunun, Rabi Yirmeya’nın öğrettiği bir *alaha* olduğunu belirtmektedir!

Rabi Yirmeya’nın *tefila* (dua) ibadeti halk içinde ünlenmişti. Örneğin Rabi Yirmeya, *amida* duasındaki “*modim*” kısmına geldiğinde “*Tüm kemiklerim desin: Ey A-Şem; kim Senin gibidir!*” (Teilim 35:10) pasuğunu yerine getirme amacıyla tüm bedeniyle eğilirdi (*Talmud Yerusalmi, Berahot perek alef*).

Kim Kimdir?

Yisrael’in Büyükleri

Rişonim Dönemi otoritelerinin büyüklerindendir ve kendi neslinde Sefarad (İspanya) hahamlarının başıydı. Ramban ve Rabenu Yona Gerondi’nin öğrencisiydi. Talmud’un birçok *maseheti* üzerine orijinal açıklamalar yazmış ve binlerce *alaha* sorusuna cevap vermiştir. Cevapları “*ŞuT Raşba*” adı verilen “soru-cevap” eserinde bir araya getirilmiştir. Bu eser, *alaha* kararları verme alanında temel kitaplardan biri olarak kabul edilir. Raşba, *şehita* (hayvan kesimi), yiyeceklerin *kaşerutu*, karışımlar, *yen neseh*, *netilat*

yadayim ve manevi saflık kurallarını ele alan “*Torat A-Bayit*” adlı bir kitap yazmıştır. Sonraları bir de “*Mişmeret A-Bayit*” adlı bir kitap yazmış ve burada, kendi *alaha* kararlarını, arkadaşı Raa’nın çekincelerine karşı savunmuştur.

Raşba, felsefe öğrenimine ve Rambam’ın bu konudaki görüşüne şiddetle karşıydı; hatta yirmi beş yaşından önce felsefeyle uğraşanları *herem* cezasıyla tehdit etmiştir. Önde gelen öğrencileri arasında Ran (Rabenu Nisim) ve Rabenu Behaye ben Aşer sayılabilir.

Rabi
Şelomo ben
Avraam ibn
Aderet
[Raşba]
(1235-1310)

Vefatından önce Rabi Yirmeya, dünyadan ayrıldıktan sonra bedenine beyaz bir kefen, ayaklarına da ayakkabılar giydirilmesini ve eline bir asa tutuşturulmasını vasiyet etmiştir. Bunun sebebi, *Maşiah* geleceği zaman, hiç gecikmeden mezardan yola çıkmaya hazır olma isteğiydi.

Çoğunluk İçinde Geçerliliklerini Kaybetmeyen Yiyecekler

Yaprak

74

Üç yaprak sonra *Masehet Avoda Zara* sona erecek.

Bu yaprakta *Mişna*, özel birer kanuna sahip olup diğer tüm yasak tiplerinden farklı olan bazı yasakları saymaktadır.

Neden mi bahsediyoruz?

Daha önce öğrenmiş olduğumuz gibi, yasak bir yiyeceğin *kaşer* bir yiyeceğe karışması durumunda, eğer *kaşer* yiyecek yasak yiyeceğin altmış katından daha büyük miktardaysa, karışımın bütününe yemek serbesttir. *Mişna*, Hahamlarımızın, geçerliliklerini yitirmemesine hükmettikleri zevk alma/faydalanma yasaklarının bir listesini yapmaktadır. Bu yasak yiyecek veya nesneler, yasak olmayan şeylerin içine düştüğü takdirde, aradaki oran ne kadar olursa olsun, tüm karışım tamamen yasak olur. Listedeki bazı yasaklar şöyledir: *Yen neseh*, putperestliğe ait bir eşya, *korban* olmayıp *Azara*'da (Bet-Amikdaş'ın avlusu) kesilmiş bir hayvan ve başka yasak şeyler.

Bu katı uygulama, yalnızca karışan yiyecek önemli ise geçerlidir. *Talmud*'un ifadesiyle önemli bir yiyecekten kasıt, “*davar şebeminyan*” (sayılı yiyecek), yani önemi nedeniyle insanların genellikle saydığı türden yiyeceklerdir. Böyle bir yiyecek, eğer *Mişna*'nın saydığı zevk alma/faydalanma yasaklarından biriye, çok büyük bir çoğunluk içinde bile geçerliliğini yitirmez.

Tevilat Kelim

Yaprak

75

Bu yaprakta, Yahudi olmayan bir kişiden bir kap satın alındığı zaman bu kabın kullanılmadan önce *mikveye* daldırılması gerektiğini öğreniyoruz.

Dikkat edin. Bu kural sadece, Yahudi olmayan bir kişinin, içinde *kaşer* olmayan bir yemek pişirdiği kapkacak için değil, tamamen yepyeni, hiç kullanılmamış bir kap için de geçerlidir. Böyle bir kap veya yiyecek aracı ilk kez kullanılmadan önce bir *mikveye* daldırılmalıdır.

Rişonim Dönemi otoriteleri bu kuralın bir “*gezerat Meleh*” (Kralın hükmü) niteliğinde olduğunu yazmaktadırlar. Tıpkı Yahudiliğe geçmek isteyen bir kişinin, doğal yollarla birikmiş kırk *sea* yağmur suyu içeren bir *mikveye* dalmasının gerekli olması gibi, aynı şekilde Yahudi olmayan birinin iyeliğinden bir Yahudi'nin iyeliğine geçen kapkacağın da yine kırk *seal*ık bir *mikveye* daldırılması gerekir (Ramban'ın adıyla aktaran Ritba).

Kralımız Gibisi Yok, Kurtarıcımız Gibisi Yok

Roma İmparatoru öfkeden küplere binmişti! Halkın insaygın mensuplarından, Kalonimos oğlu Onkelos'un Yahudiliğe geçtiği ve Yisrael Hahamlarının arasında oturup Tora öğrenmekte olduğu haberi kulağına çalınmıştı. Bu haber imparatoru hiddetlendirmişti. Hemen kararını verdi: “Böyle bir şeye izin vermeyeceğim!”

İmparator silahlı bir bölük asker görevlendirdi. Bu bölük Erets-Yisrael'e gidecek ve Onkelos'u zincire vurulmuş halde beraberinde Roma'ya getirecekti.

Askerler Onkelos'un Tora öğrenmekte olduğu *bet midraşa* geldiler ve geliş amaçlarını ona açıkladılar.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
69'da

Gemara bu *alahayı*, Midyan savaşıdan sonra Bene-Yisrael'e verilen talimattan öğrenmektedir: “*Ateşe gelen her şeyi ateşten geçirin ve saflaşsın*” (Bamidbar 31:23). Bu pasuk, Bene-Yisrael'e, Midyan savaşı sonrasında ganimet olarak aldıkları kapları ateşten geçirerek kullanılabilir hale getirmelerini emretmektedir. Ama pasukta gereksiz görünen bir sözcük vardır: “*saflaşsın*”. Bu sözcük gereksiz durmaktadır, çünkü bu konuyu ele alan başka pasuklardan, kapların ateşten geçirildikten sonra arındığı ve artık kullanımlarının serbest hale geldiği zaten bilinmektedir. Dolayısıyla, Hahamlarımızın açıkladıkları üzere, pasuktaki “*saflaşsın*” sözcüğü, kapların *kaşer* hale getirilmelerinin ötesinde yapılması gereken bir de manevi saflaştırma işlemini kastetmektedir: Yahudi olmayan birinden alınmış olan, yeme işleminde kullanma amaçlı kapacak ve aletlerin bir *mikveye* daldırılması gerekir.

Bıçağı Toprağa Saplamak

Yaprak
76

Masehet Avoda Zara'nın bu son yaprağında, ilginç bir *alaha* öğreniyoruz.

Artık bildiğimiz üzere, içlerinde yasak yiyeceklerin sıcak bir şekilde kullanıldığı yiyecek kaplarını kullanmak mümkün değildir, çünkü yasak yiyeceklerin tadı bu kabın içine özümsemiş durumdadır.

Mişna, Yahudi olmayan birine ait bir bıçağı soğuk bir yiyeceği kesmek için kullanmak istiyorsak, bu bıçağı demirci taşına iyice sürtmenin mümkün olduğunu, zira bu şekilde, bıçağın üzerine yapışmış olan yiyecek artıklarının giderilebileceğini söylemektedir. *Gemara* buna ilave olarak, bıçağın ayrıca sert bir toprağa on kez saplanması gerektiğini de belirtmektedir! Bıçağın toprağın içine sertçe saplanması, üzerinde kalmış olabilecek her türlü yiyecek artığını sökecektir ve bu şekilde bıçağın tamamen temiz olduğundan emin olunabilir.

Ancak bu temizlik, bıçağın sıcak yiyeceklerle kullanılmasını mümkün kılmamaktadır, çünkü Yahudi olmayan sahibinin onunla kestiği *kaşer* olmayan yiyeceklerin tadı hâlâ bıçağın içine özümsemiş durumdadır. Sıcak ve soğuk yiyecekler arasındaki fark açıktır: Sıcak, bıçağın içine özümsemiş olan tatların tekrar dışarı çıkmasına neden olur ve bu bıçağın içine *kaşer* olmayan yiyeceklerin tatları özümsemiştir. Bu nedenle bu bıçak ateş üzerinde gereken *kaşerleştirme* işleminden geçirilmediği sürece, yalnızca soğuk yiyecekleri kesmek için kullanılabilir.

